

Kyberšikana a její potenciální řešení na základní škole

Bc. Darja Karháňková

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Darja KARHÁNKOVÁ**
Osobní číslo: **H128474**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Kyberšikana a její potenciální řešení na základní škole**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce v její teoretické části zaměřena zejména na:

- konceptuální charakteristiku kyberšikany (povaha, ale taktéž cíle) a sociálně pedagogické zkoumání jejího prostředí;
- primární prevenci kyberšikany na základních školách;
- rozbor možností následného (post delictum) sociálně pedagogického řešení kyberšikany.

Jak je požadováno, do práce bude začleněna empirická část, v níž diplomantka upřednostní kvantitativní výzkum zaměřený na zjištění současného stavu kyberšikany na jedné brněnské základní škole.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Field, Evelyn M. **Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele**, Praha: G plus G, 2009.

Kolář, M. **Bolest šikanování**, Praha: Portál, 2005.

Rogers, V. **Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty**, Praha: Portál, 2011.

Říčan, P. **Jak na šikanu**, Praha: Portál, 2010.

Vaníčková, E. **Cesta za poznáním šikany, šikanování mezi dětmi**, Praha: ČSOD, 2002.

Vašutová, M. **Proměny šikany ve světě nových médií**, Praha: MPSV, 2010.

Vedoucí diplomové práce: **prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.**

Katedra práva a právní vědy

Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2014**

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

V Brně 18. 3. 2014

DARJA KARMA'NKOVÁ

.....
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce Kyberšikana a její potenciální řešení na základní škole se zabývá sociálně patologickým jevem v kyberprostoru, kyberšikanou. Práce seznamuje se základními pojmy, které se týkají nových médií, internetu a sociálních sítí, popisuje vzájemný vztah mezi tradiční šikanou a kyberšikanou, informuje o jejích příčinách, typech a formách. Věnuje se také oběti a typům agresorů kyberšikany. V neposlední řadě se zaměřuje na řešení a prevenci kyberšikany. Cílem výzkumu je odhalení potenciálního výskytu kyberšikany ve vybrané škole a srovnání s výsledky šetření projektu „Copingové strategie kyberšikany u adolescentů“, který byl realizován v letech 2011 - 2012 v ČR.

Klíčová slova:

Nová média, kyberprostor, internet, sociální sítě, online násilí, tradiční šikana, kyberšikana, oběť a agresor kyberšikany, řešení a prevence kyberšikany.

ABSTRACT

This thesis entitled Cyberbullying and its Potential Resolution in Primary Schools deals with the socially pathological phenomenon in cyberspace, cyberbullying. The paper familiarizes readers with the basic terms concerning new media, the Internet and social networks, it describes the mutual relationship between traditional bullying and cyberbullying, and provides information on its causes, types and forms. It also deals with victims and types of aggressors engaging in cyberbullying. Finally, it focuses on solutions and prevention of cyberbullying. The aim of the research is to further map the school environment in a selected school, to uncover the potential appearance of phenomena supporting cyberbullying, to propose procedures for resolving this problem and compare them with the results of the project „Copying strategies in cyberbullying at adolescents“, which was carried out in the Czech Republic in 2011 - 2012.

Key words:

New media, cyberspace, the Internet, social networks, online violence, traditional bullying, cyberbullying, victim and aggressor of cyberbullying, solutions and prevention of cyberbullying.

Děkuji panu prof. JUDr. Daliborovi Jílkovi, CSc. za odborné vedení, pomoc a cenné rady při zpracování mé diplomové práce.

Také bych ráda poděkovala své mamince, rodině, přátelům a kolegům za podporu ve studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 MASOVÁ KOMUNIKACE A JEJÍ MÉDIA	11
1.1 MASOVÁ KOMUNIKACE	11
1.2 CO JSOU MÉDIA?	13
1.3 NOVÁ MÉDIA	15
1.4 INTERNET	19
1.5 SOCIÁLNÍ SÍTĚ	21
2 KYBERŠIKANA A JEJÍ KLASIFIKACE	25
2.1 TRADIČNÍ ŠIKANA	25
2.2 KYBERŠIKANA	26
2.3 PROSTŘEDKY KYBERŠIKANY	31
2.4 DRUHY KYBERÚTOKŮ	33
3 ŘEŠENÍ A PREVENCE KYBERŠIKANY	41
3.1 RODINA	41
3.2 ŠKOLA	42
3.3 PREVENCE	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	49
4 METODOLOGIE	50
4.1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY	50
4.2 CÍL VÝZKUMU	50
4.3 ZKOUMANÝ VZOREK	50
4.4 METODOLOGIE VÝZKUMU	51
4.5 SBĚR DAT	52
4.6 MÍSTO VÝZKUMU	52
4.7 ČASOVÝ HARMONOGRAM VÝZKUMU	52
4.8 POPIS VLASTNÍHO ZKOUMÁNÍ	53
4.9 OSOBNÍ POHLED	53
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	55
5.1 ÚČASTNÍCI ŠETŘENÍ	55
5.2 MOBILNÍ TELEFONY	56
5.3 INTERNET	64
ZÁVĚR	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	84
SEZNAM GRAFŮ	85
SEZNAM TABULEK	86
SEZNAM PŘÍLOH	87

ÚVOD

Náš svět, naše společnost a životní tempo, se za posledních čtyřicet let velmi změnila, jde stále více kupředu. Nejde jen o technický a vědecký pokrok a zvyšování životní úrovně, ale díky rozvoji technologií se zdokonaluje i neetické, nehumánní a nebezpečné chování člověka. S tímto rozvojem přicházejí i rizika spojená s anonymitou, která skýtá velké možnosti.

Téma mé diplomové práce, Kyberšikana a její potenciální řešení na základní škole, jsem si zvolila z důvodu, že kyberšikana je stále častěji řešeným problémem na školách, což je způsobeno již zmíněným rychlým nárůstem komunikačních a informačních technologií. Virtuální anonymita dětem nabízí vytváření nových sociálních rolí, které neomezují, naopak jejich chování osvobozují. Také silný rozvoj sociálních sítí, které se stávají oblíbené mezi dětmi především kvůli možnosti rychlé komunikace s vrstevníky a sdílení soukromých dat, přispívá k riziku kyberšikany, který spočívá v kontaktování dítěte nevhodným člověkem.

Žáci základní školy nezdědka zakládají své účty na sociálních sítích, především na nejpopulárnější síti Facebook.com a absolutně nemají představu jaká rizika a nebezpečí sociální sítě skrývají. Neuvědomují si, jak mohou být tyto nejmodernější technologie v nesprávných rukou zneužity. Ve světě mobilních telefonů a světě internetu je velmi snadné svoji oběť šikanovat anonymně a zároveň díky online přenosu násilí opakovaně stupňovat. Tento druh šikany je specifický především pro školáky 2. stupně základních škol, proto se v této diplomové práci zaměřím především na ně.

Šikana obecně se ve školách objevovala a existuje stále, vzrůstají počty případů agrese a násilí. Autorita pedagogů klesá, stejně jako kázeň žáků a následkem může být i šikanování učitele žákem. V době, kdy pro děti není problém umět zacházet s moderními technologiemi, si rodiče ani neuvědomují, jak pro ně mohou být nebezpečné. Je tedy potřeba klást důraz na informovanost učitelů, rodičů i žáků, s jakými informacemi se na internetu mohou setkat a tím preventivně na děti působit.

Cílem teoretické části této práce je rozvinout pojem šikany na základě získaných teoretických a praktických poznatků, jakož také popsat nástroje prevence, např. netiketu-slušné a bezpečné chování na internetu. Cíl zahrnuje sémantickou složku, to značí vysvětlení, jak odborně používat pojmy, které jsou spojeny s komunikací, novými médii,

internetem a sociálními sítěmi. V tomto kontextu je rovněž vysvětlena kyberšikana, její příčiny, druhy, formy a také její účastníci.

Cílem empirické části je zjistit, vyskytuje-li se ve vybrané škole kyberšikana a v jaké míře. Cíl vyznačuje komparativní složka, jestli zjištěné výsledky výzkumu korespondují s výsledky šetření získaného v rámci projektu „Copingové strategie kyberšikany u adolescentů“, který byl realizován v letech 2011 - 2012 v České republice. Výsledky výzkumu slouží předložení konkrétních postupů, které by mohly být využity jako potencionální řešení, a tak zajistit prevenci kyberšikany na dané škole.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MASOVÁ KOMUNIKACE A JEJÍ MÉDIA

„Internet a jeho kult anonymity fakticky poskytují paušální anonymitu komukoliv, kdo chce říct cokoliv a komukoliv, kdo chce říct cokoliv, a v tomto smyslu by se jen těžko hledalo morálně pokřivenější využití konceptu svobody slova.“

Richard Bernstein v New York Times

V dosavadních dějinách lidstva, nebyl svět komunikačních technologií tak rozmanitý, jako je tomu v současnosti. Přes knihy, časopisy, noviny, rozhlas a televizi jsme se pozvolným vývojem dostali až k mobilním telefonům, počítačům, videohrám, internetu a sociálním sítím. Dynamické proměny médií vedou k úpravám terminologického rámce. Z tisku, rozhlasu a televize se stávají tradiční média a označení nová média se dostalo digitálním komunikačním prostředkům, jako jsou počítače, mobilní telefony atd.

Každý nový objev pro lidstvo představuje nejen značný celospolečenský přínos, ale také přináší nová nebezpečí. Tak je tomu i s donedávna neznámými technologickými možnostmi. Na jedné straně lidem usnadňuje život, na druhé straně se může stát snadno zneužitelnou zbraní proti komukoliv. Elektronická podoba šikany - „*kyberšikana* - je o to nebezpečnější, že ji charakterizuje anonymita původce šikanování.“¹

1.1 Masová komunikace

Média jsou součástí komunikačního procesu. Zajišťují, aby se komunikace realizovala, a to nejen v oblasti individuální, ale i v oblasti masové komunikace. Než se začneme blíže věnovat masové komunikaci, podívejme se, co je komunikace podrobněji.

Pojem komunikace

Komunikace umožňuje živým bytostem být ve vzájemném vztahu, mohou se dorozumívat, mají schopnost vyjádřit svoje vnitřní rozpoložení a sdělit ostatním informace nebo je přimět k určitému konání.²

Lidé nemohou existovat bez vzájemného kontaktu. Vzájemný kontakt a komunikace ovlivňuje uspokojování lidských potřeb a je sám o sobě výraznou lidskou nezbytností. Ve vzájemném styku jedinec v určité míře překračuje okruh své osobní aktivity a zasahuje

¹ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 9

² SCHELLMAN, B. a kol. *Média-základní pojmy-návrhy-výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 16

do společenského procesu, ať vědomě nebo nevědomě, přímo či nepřímo. Na druhou stranu i společnost ovlivňuje člověka a podílí se na utváření jeho osobnosti v procesu socializace. Zrychlující se tempo současné doby významně zasahuje do vzájemného kontaktu a vede k jeho význačným proměnám. „*Růst styků je doprovázen faktickým růstem osamělosti.*“³

Pojem komunikace není jednotně definovatelný, jistý vědec našel více než 160 definic. Každopádně existuje jistá jednotnost v tom, co si představit pod pojmem „komunikace“. Komunikace značí sdílení, tedy i dávání, je to obecně lidská schopnost používat výrazové verbální a neverbální prostředky k utváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů. Člověk potřebuje přijímat a sdělovat informace a při tom čekat na reakci okolí. Toto vzájemné působení je nedílnou součástí bytí a významnou biologickou potřebou člověka.⁴ Je to transfer informací od určitého člověka nebo skupiny k ostatním. Je základním kamenem veškerých sociálních interakcí. Vzájemné působení mezi komunikujícími jedinci je označováno za komunikační proces.⁵

Podle Burkarta je možno uvést šest znaků, charakterizujících základ komunikace:

1. Komunikace je sociální jev.
2. Cílem komunikace je sdělení.
3. Komunikace slouží k prosazení zájmů.
4. Komunikace je interakce.
5. Komunikace potřebuje vždy médium.
6. Komunikace se uskutečňuje v symbolech.

ad 1. Komunikace je sociální jev

Komunikace se týká živých bytostí a je tedy výrazem sociálního chování. Živé bytosti se k sobě určitým způsobem chovají, s cílem vzájemně se ovlivňovat.

ad 2. Cílem komunikace je sdělení

Úmyslem lidské komunikace je jednání, komunikace je intencionální a není nikdy samoúčelná. Jestliže lidé komunikují, vždy sledují jistý cíl. Nejpodstatnějším záměrem komunikace je sdělení. Kdo komunikuje, chce s druhým sdílet určité informace. Za

³ JANOUŠEK, J. *Sociální komunikace*. Praha: Svoboda, 1968, s. 11

⁴ http://handicap.vsb.cz/wiki/index.php/Obecn%C3%BD_pojem_komunikace, cit. 24.11.2013

⁵ http://KOMUNIKACE,sociologie.unas.cz/2003_2004/Komunikace.doc, cit. 24.11.2013

potřebou sdílení informací, je potřeba dosáhnout dorozumění mezi sebou a svým komunikačním partnerem.

ad 3. Komunikace slouží prosazení zájmů

Vyjma sdělení s cílem dorozumění partneri v komunikaci sledují dosažení svých zájmů. Vzájemná komunikace ve smyslu sociálního jednání má vždy dvě hlediska: Sdělení s cílem dorozumění a zájem s cílem jej prosadit.

ad 4. Komunikace je interakce

V komunikaci je potřeba tzv. interakce, to znamená, že komunikační partneri vstupují do vztahu vzájemné výměny. Jde o dvoustranný proces.

ad 5. Komunikace potřebuje vždy médium

Přes médium probíhá výměna a zprostředkování informací. Médii jsou gestikulace, mimika, zvuk, řeč, písmo či obraz. Ke komunikaci dochází z očí do očí, pomocí papíru či elektronických přenosových nebo ukládacích zařízení.

Ad 6. Komunikace se uskutečňuje v symbolech

Komunikace je interakční děj zprostředkovaný symboly. Komunikační partneri disponují společným zdrojem znaků, který je oběma srozumitelný.⁶

1.2 Co jsou média?

Média patří v současné době mezi nejužívanější pojmy, plní významnou funkci v komunikaci mezi lidmi. Slovo média pochází z latinského výrazu „medium“ a znamená „střední“, „mezi“, „uprostřed“. Má tudíž charakter prostředníka - tedy to, co něco zajišťuje či zprostředkovává v určitém prostředí, v kterém se něco odehrává. Média hrají v našem vědomí velmi důležitou roli, vytvářejí naše představy o skutečnosti. Staly se neodmyslitelnou částí života každého člověka. Užití tohoto pojmu je spojováno s myšlenkou soustředění, s myšlenkou zprostředkování, s myšlenkou nosiče duchovního vyjádření, který se odpoutává od místa i času.⁷ Pokud jde o sociální komunikaci a tedy mezilidské projevy, označuje se pojmem komunikační médium.⁸

Pojem média se definuje jako soubor prostředků, které multiplikují informace veřejného rázu a rozšiřují je směrem k rozličnému, difusnímu, anonymnímu publiku. Je začleňován do oboru masové komunikace.⁹ Jinou uživatelskou definicí může být pojem média

⁶ SCHELLMAN, B. a kol. *Média-základní pojmy-návrhy-výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 10

⁷ SCHELLMAN, B. a kol. *Média-základní pojmy-návrhy-výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 10

⁸ JIRÁK, J., KOPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003, s. 16

⁹ Kraus, J. *Jazyk v proměnách komunikačních medií*. Praha: Karolinum, 2008, s. 8

vysvětlen jako souhrnný výraz pro technické nástroje či prostředky, sloužící k šíření zpráv. Je to činitel - zprostředkovatel, „vše, co umožňuje komunikaci, vše, co slouží jako prostředek k uchování a přenosu sdělení v prostoru a v čase. Zvláštní kategorii tvoří prostředky masové informace a propagandy (masová média).“¹⁰ Masová média - masmédia, je termín používaný pro hromadné sdělovací prostředky, který oslovuje velký počet příjemců. Mezi klasická masmédia můžeme řadit rozhlas, televizi, filmy, videa, reklamu, noviny, časopisy, kompaktní přehrávače. Ovšem jedním z nejvlivnějších masmédií v poslední době se stal internet, obepínající celou naši planetu, respektive jeho určité složky.¹¹

V technologické rovině můžeme média rozdělit do tří hlavních skupin:

1. **Média tištěná** (knihy, noviny, časopisy, letáky).
2. **Média s vysílaným signálem** (rozhlas, televize).
3. **Média nová** (internet, GSM, počítačové hry, sociální sítě, atd.).

Začátkem devadesátých let minulého století začalo docházet k významné proměně pojmu nová média. Jde o média založená na počítačových technologiích a později i sítích, proto je možné se u některých autorů setkat také s termínem síťová digitální média. Novým médiím se velmi často přisuzují vlastnosti jako multimedialita, interaktivita, globální dostupnost, síťovost, demokratičnost apod. Tyto vlastnosti se podstatným způsobem podílejí na změnách sociální a mediální reality.¹²

Média jsou součástí komunikačního procesu. Zajišťují, aby se komunikace realizovala nejen v oblasti individuální, ale i v oblasti masové komunikace. Než se začneme blíže věnovat masové komunikaci, podívejme se, co je komunikace podrobněji.

Masová komunikace

Termín masová komunikace vznikl koncem 30. let 20. století díky maďarskému profesorovi Gerbnerovi, který v roce 1939 emigroval do Spojených Států. Vybudoval výzkumnou a pedagogickou fakultu, která se stala lídrem v oblasti komunikačního výzkumu. Škola vydala první světovou encyklopedii komunikací a založila komunikační projekt. Jeho nejslavnější a nejvlivnější příspěvek byl k tématu sledování změn

¹⁰ SCHELLMAN, B. a kol. *Média-základní pojmy-návrhy-výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 10

¹¹ <http://www.zones.sk/studentske-prace/psychologia/3495-masova-media-a-masova-komunikace/>, cit. 24.11.2013

¹² VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 12-13

v televizních pořadech a studoval, jak televize ovlivňuje amerického diváka v pohledu na společnost. Je autorem Kultivační teorie, o účincích masových médií na jednotlivce. Tato teorie se zakládá na faktech, že televizní vysílání vytváří uzavřený svět a pokud je jedinec dlouhodobě vystaven tomuto vlivu, mění se jeho představy o světě a oslabuje se jeho reálný smysl pro skutečnost.¹³ Masová komunikace je jedna z rovin sociální komunikace a jde o proces zprostředkovávání informací rozsáhlému počtu lidí prostřednictvím masových médií.¹⁴ Je pro ni charakteristická srozumitelnost a dostupnost veškeré veřejnosti. „*Masová komunikace zahrnuje instituce a postupy, jimiž specializované skupiny využívají technické prostředky (tisk, rozhlas, TV, film, internet) pro šíření symbolického obsahu směrem k rozsáhlému, nesourodému a široce rozšířenému publiku.*“¹⁵ Berger a Chaffee definují masovou komunikaci jako vědu, která se snaží pochopit „*produkci, zpracování a účinky symbolických a signálních soustav tím, že dochází k ověřitelným teoriím, obsahujícím legitimní zobecnění, jež vysvětlují jevy spojené s produkcí, zpracováním a účinky. Straní jednomu modelu výzkumu – kvantitativnímu studiu komunikačního chování a jeho příčin.*“¹⁶

Média jsou silou, v jejíž moci je ovlivňovat masy a být tak pokračováním a zároveň i doplňkem všeobecného vzdělání. (Pojem masa zpravidla vyvolává negativní spojení. Dříve se tento výraz spojoval s představou prostého lidu či davem, který byl vnímán jako omezený, nevzdělaný, vzpurný či dokonce surový). Bývají vnímána jako poskytovatel neškodné zábavy pro obyčejné lidi. Na druhou stranu díky svojí síle mají velkou moc, která může i škodit. Například překrucování nebo upřednostňování některých informací, či dokonce úplná absence informací. S tímto jevem bylo možné se setkat i u nás, a to v době před rokem 1989.¹⁷

1.3 Nová média

Nová média, masmédia, digitální média, záznamová média, všechny tyto termíny jsou označovány za prostředky sdílení nebo komunikace.¹⁸ Definujeme je jako všechny prostředky, které slouží komunikaci a to v nejširším významu, které využívají elektroniku

¹³ <http://www.asc.upenn.edu/gerbner/archive.aspx?sectionID=18>, cit. 24.11.2013

¹⁴ http://is.muni.cz/th/104484/pdf_m/Problematika_tzv._masove_popularni_kultury_a_masmedii.txt, cit. 24.11.2013

¹⁵ <http://vaclavprokupek.pise.cz/3-teorie-masove-komunikace.html>, cit. 24.11.2013

¹⁶ <http://abudehur.wz.cz/media/abudezumpa/volek/McQuailvypisk.doc>, cit. 24.11.2013

¹⁷ <http://abudehur.wz.cz/media/abudezumpa/volek/McQuailvypisk.doc>, cit. 24.11.2013

¹⁸ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 7

a zejména ucelené systémy a číselné kódování signálu na ustálení a přenos informací.¹⁹ Nová média mohou být interaktivní či neinteraktivní, čistě textová nebo multimediální, bezdrátová i s klasickou kabelovou architekturou.²⁰

Nová média, jako termín, byl poprvé použit v šedesátých letech Marshallem McLuhemem pro souborné označení elektronických médií a jejich obsahu. Žádná jediná správná nebo ustálená definice ovšem neexistuje. Spíše lze shrnout nejzásadnější rysy a principy.

„Pod pojmem „nová média“ se zpravidla rozumí média která:

1. Jsou založena na elektronické/digitální platformě.
2. Využívají výpočetní výkon (procesor).
3. Jsou interaktivní (reagují na podněty uživatele).
4. Podporují komunikaci, nebo přinejmenším přímou zpětnou vazbu.“²¹

Nová média, jak konstatuje Macek (2007): *Téma nových médií je bytostně multidisciplinární a jeho reflexe zahrnuje diskurzy technologické, matematicko-fyzikální, lingvistické, sociologické, ekonomické, politologické, etnografické, psychologické, mediální, literárněvědné a další, což ztěžuje ucelenější pojetí tématu. Dá se předpokládat, že teorie nových médií zůstane nadále spíše roztráštěným souborem konceptů a reflexních výpovědí, kořenicích v řadě již ustavených přírodovědných a sociálně-vědních oborů, než samotnou vědní disciplínou.*²²

Kotrba (2004) poukazuje na to, že nová média nejsou lokálně a časově omezena, vytvářejí ze světa „globální vesnici“ a otvírají před lidmi nový rozměr vlastností, které jsou v analogovém světě jen těžko dosažitelné.

Výstižně sumarizuje vlastnosti, charakterizující nová média:

1. **Multimedialita** - užití různých médií ke zprostředkování informací pomocí počítače a jejich komunikaci po více kanálech.
2. **Asociativnost, víceúrovňost, vícesměrnost** - podpora získávání informací, distribuce a jejich zpracování.
3. **Kolaborativnost** - spolupráce virtuálních týmů, odstraňuje bariéry a lokální omezení.

¹⁹ HOLINA, V. *Nové média I*. Bratislava: Novinářský studijný ústav, 1990, s. 17

²⁰ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 13

²¹ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 11

²² PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 12

4. **Virtualita** - dovoluje tvořit vlastní nebo sdílený virtuální prostor, se kterým jde jakkoli manipulovat a vstupovat do něj.
5. **Interaktivita** - umožňuje uživateli zasahovat do dějů nebo reagovat na získané informace, činí nová média přitažlivými.
6. **Komunikativnost** - jednoduchá, levná, pohotová, přístupná, možnost komunikace je jeden z pilířů globality.
7. **Globalita** - překonává geografické bariéry, expanduje do celého světa.
8. **Internacionalizace, distribuovanost, diverzifikace a mobilita** - spolu s interaktivitou je novým způsobem jak získat informace bez závislosti na čase, místě a jiných podmínkách.²³

V souvislosti s novými médii a možnostmi, které nám v pozitivním světle vnášejí do života, vyvstává problém nepříznivých sociálních dopadů a negativních důsledků. V současné době je obecně snaha podvolovat se techno-optimismu, avšak veřejnost by měla být také podrobně informována o potencionálních hrozbách zneužití.²⁴

Kyberprostor

Díky rozvoji nových médií vznikly i nové pojmy kyberprostor a virtuální komunita. Kybernetický prostor (v angl. *cyberspace*) označuje komunikační prostředí a poprvé tento termín použil na začátku osmdesátých let minulého století americký prozaik William Gibson. Kyberprostor popsal jako „*konsenzuální datovou halucinaci, vizualizovanou v podobě imaginárního prostoru, tvořeného počítačově zpracovanými daty a přístupného pouze vědomí (a nikoli fyzické tělesnosti) uživateli.*“²⁵ Antropolog David Hakken popisuje kybernetický prostor jako sociální arénu, do které mohou vstoupit všichni sociální účastníci, kteří užívají k sociální interakci pokročilé informační technologie. Hakken vidí kyberprostor jako distinktivní typ kultury.²⁶

Mezi základní vlastnosti kyberprostoru se zařazuje globální pokrytí, což je zcela zřetelně u internetu splněno. Druhou vlastností je jeho decentralizovanost. Neexistuje žádná centrální autorita, která by ho řídila či rozhodovala o jeho existenci či neexistenci. Fungování je na dohodě jeho uživatelů a správců, tzn., že je řízen jen svými uživateli.

²³ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 16-17

²⁴ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 39

²⁵ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 13

²⁶ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 15

Otevřenost kyberprostoru vede k tomu, že se v něm vyskytuje nepřehledné množství informací, které nemohou být žádným způsobem upravovány nebo cenzurovány, což časem povede k tomu, že se kyberprostor stane smetištěm informací. Další vlastností je deterritorializace aktivit. Důležitý rys kyberprostoru je globálnost, nerozdělené hranice mezi státy ani kontinenty. Aktivity legální či nelegální se tak obtížně lokalizují na určité teritorium nebo území a tím se zcela mění jejich ráz a možnosti.²⁷

Virtuální komunita je dalším pojmem, se kterým se v souvislosti s novými médii setkáváme. Je definována jako sociální celek, vznikající v digitálních sítích, pokud se účastní dostatek lidí veřejných diskusí po dostatečně dlouhou dobu, s dostatečným porozuměním, aby došlo k vytvoření sítí osobních vztahů v kybernetickém prostoru. Komunikace se tak mění ve společenství, komunitu.

Vznik a rozvoj nových médií má za následek oslabení tradičních médií, jako jsou tisk, rozhlas a televize. Podle Jiráka a Kopplové však po počáteční vlně nadšení z nových komunikačních možností nastalo na počátku 21. století vystřízlivění odůvodněné vzrůstajícím výskytem sociopatologického chování. Jde především o internetové piráctví, zneužívání nelegálně získaných dat, internetový terorismus a dále kyberšikana či zneužívání falešné identity.²⁸ Jak již bylo popsáno výše, nová média tvoří širokou a velmi různorodou skupinu a to díky funkci přenášení sdělení a způsobu jejich užívání (patří mezi ně internet, elektronická pošta, mobilní telefony, sociální sítě, počítačové hry atd.). Členění nových médií bývá složité, a to v tom významu, že probíhající sblížování médií stírá odlišnosti mezi skupinami (mobilní telefony pracují s internetem, masmédia jsou na mobilní platformě a internetu apod.)²⁹

Klasifikace dle užití technologie a ta třídí nová média do těchto pěti skupin:

1. *„Internetové aplikace nových médií.*
2. *Počítačové aplikace (software).*
3. *Masmediální aplikace.*
4. *Mobilní aplikace.*
5. *Ostatní HW aplikace.*³⁰

²⁷ JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita*. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 34-35

²⁸ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 15

²⁹ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 48

³⁰ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální sítě*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 48

Mobilní telefony

Ať chceme nebo ne, je nutné se smířit s tím, že mobilita vládne naším světem a ovládla také nová média. Jako první mobilní nové médium je možné považovat mobilní telefony v síti GSM. Tato technologie radikálním způsobem změnila náš život, dala nám možnost absolutního kontaktu, který dříve nebyl možný. Poskytnula nám schopnost bezprostřední komunikace. Na jedné straně nám vzala část soukromí a na druhé zvýšila bezpečí. Mobilní telefon je pro mnohé ukazatelem sociálního statutu.³¹

První experimenty s bezdrátovou komunikací (přenos jazyka kódovaného pomocí Morseovy abecedy) začal Giulio Marconi a konaly se již na přelomu 19. a 20. století. Poté následoval L. M. Ericsson, rozšířil používání přenosných vysílaček. První mobilní telefon byl představen firmou Motorola v roce 1983 a byl využíván pouze na telefonování. V roce 1992 se možnosti mobilních telefonů rozšířili o další služby, text SMS a multimédia MMS (odesílání textových zpráv, zvuků, obrázků a videí). S vývojem technologií, přibývají i další funkce mobilnímu telefonu, jako jsou možnost fotografování, točení videí, přístup na internet, posílání e-mailů apod. „*Stává se vlastně miniaturním, multimediálním zařízením, nezbytným průvodcem a pomocníkem digitálního člověka informační společnosti.*“³²

Před několika lety jsme si nedokázali představit, jak nám mohou mobilní telefony změnit každodenní život, jako žádný jiný prostředek. Mobilní telefon od základu změnil komunikační návyky dnešní mladé generace.

1.4 Internet

Internet je v současné době nejvýznamnější platformou nových médií. Je interaktivní, má počítačové zpracování a má digitální základ.³³ Internet je síť sítí, prostředí bez zábran. Je to studnice vědění, labyrint různých informací, neskutečně mocné médium, nově vzniklá velmoc. Je to svět sám pro sebe. Zdá se, že se svým nekonečným šířením informací rozšiřuje naši osobní svobodu, což ale není pravdou, dokáže totiž za jistých okolností, naši svobodu dokonale zničit.³⁴

³¹ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 61

³² VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 45

³³ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 48

³⁴ ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013, s. 10-11

Internet je celosvětová, komplexní počítačová síť, ve které jsou propojeny počítačové systémy a jednotlivé počítače. Neexistuje centrální management, internet je soubor mnoha individuálních sítí, které navzájem komunikují přes jednotné protokoly a soubory, ale jsou financovány a provozovány jednotlivě.³⁵ Nikdo internetu nešéfuje, a přesto všechny jeho části, alespoň prozatím, do sebe dobře zapadají.³⁶

Počátek můžeme datovat do období studené války, do roku 1958. Internet byl původně armádní sítí Arpanet, která byla projektem Ministerstva obrany Spojených států amerických k zajištění funkčnosti armádních systémů v případě vojenského konfliktu. Postupem času se z vojenského projektu stala síť využívaná vědeckými a později i komerčními subjekty.

Dnešní internet je široce užívanou sítí i pro soukromé osoby. Je užíván k přenosu různorodých typů informací (text, řeč, obraz, video, tón) a umožňuje velké množství služeb, jako jsou komunikace online, elektronická pošta, webové stránky, nákupy na síti aj. Internet jako jedna ze základních technologií nových médií, je díky své obrovské dynamice považován za fenomén současné doby. Stal se primárním prvkem moderní globální komunikační revoluce a každodenní součástí života všech příslušníků informační společnosti.

V současnosti představuje nejmocnější masmédiu vůbec, bez něhož si již současný život nelze představit.³⁷

„Smejkal (2001) přirovnává význam vývoje internetu k fenoménu srovnatelným s vynálezem Gutenbergova knihtisku či Wattova parního stroje.“³⁸ Podobných přirovnání je však více, např., kdo není na internetu, jako by už nebyl.

Internet se stává obrovským zdrojem informací, zábavním parkem, diskuzním klubem, ale i nebezpečím.³⁹ Na internetu je možné nalézt dobročinná občanská sdružení, spolky pro ochranu dětí, ale také návody na výrobu drog, dětskou pornografii a jiné perverze, které si jen lidská mysl dokáže představit a vymyslet. Je totiž jisté, že ve virtuálním světě je méně zábrán než v reálném.

³⁵ SCHELLMAN, B. a kol. *Média-základní pojmy-návrhy-výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004, s. 284

³⁶ NEGROPONTE, N. *Digitální svět*. Praha: Management Press, 2001, s. 147

³⁷ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 39

³⁸ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 39

³⁹ GRIGOLEIT, U. *Internet kompletní průvodce*. Praha: Grada Publishing, 1997, s. 7

Lidem méně záleží na mínění ostatních a sebe prezentace je zde často omezená. Bylo zjištěno, že *flaming* - zkráceně agresivní chování ve formě slovního útoku, je ve virtuální realitě až čtyřikrát častější než v reálném.⁴⁰

Internetu se také dává za vinu pokles klasické komunikace a fyzického setkávání, ochladnutí mezilidských vztahů, přetechnizovaná kultura, zrychlení dnešní doby, nemoci spojené se závislostí na internetu apod. Je nutné si však uvědomit jednu věc. Technologie sama o sobě neublíží, je tedy na nás jaký si internet uděláme, takový ho budeme mít. „*Internet není nebezpečný, my se v jeho prostředí nebezpečně chováme!*“⁴¹

1.5 Sociální síť

Sociální síť je specifickým prostředkem komunikace na internetu, je to virtuální komunita, která se vyznačuje určitými specifickými charakteristikami, jako jsou nefyzický svět, veřejný prostor, užití společného jazyka, společné zájmy, cíle a hodnoty, překonávání prostorových a časových bariér, užívání informačních technologií za účelem interakce, stálost veřejného mínění, užívání digitalizovaných identit jako náhražky za fyzickou osobu.⁴²

Sociologie definuje sociální síť jako propojené seskupení lidí, kteří se vzájemně ovlivňují. Internetová sociální síť je tvořena na základě rodinných vazeb, společných zájmů a potřeb, nebo z jiných více pragmatických důvodů, jako jsou např. kulturní, ekonomické nebo politické zájmy.

Sociální síť se rozumí každý systém, který dovoluje vytvořit a udržet seznam vzájemně propojených kontaktů. Každý uživatel zde definuje své vlastnosti a charakteristiky, které jsou veřejně dostupné pro ostatní členy takto vytvořené virtuální komunity. Lidé se zde mohou vzájemně vyhledávat, seznamovat a mají možnost publikovat různé informace, vkládat fotografie, vytvářet deníky apod. Slabinou je ovšem autenticita uživatelů a otázka bezpečnosti.⁴³

Sociální síť jsou na internetu místem, kde se setkávají lidé, které vzájemně spojuje např. přátelství nebo společné zájmy, komunikují zde spolu, sdílejí zde své zážitky a emoce. Mezi velmi populární české sociální sítě patří Lidé.cz. Je to síť, která je profilována jako

⁴⁰ ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet*. Praha: Triton, 2003, s. 9-13

⁴¹ ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013, s. 33

⁴² ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013, s. 43

⁴³ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 125

anonymní a rychlá seznamka. Další, která udržuje vztahy s minulými a se současnými spolužáky, je sociální síť Spolužáci.cz. V České republice jsou téměř 3 miliony aktivních uživatelů, kteří používají sociální síť.⁴⁴ Ze zahraničních sociálních sítí patří k nejpoblárnějším Facebook.com.

Facebook

Facebook je nejúspěšnější a největší sociální síť světa, s více než 600 miliony registrovaných uživatelů. Je k dispozici ve více než 70 jazycích. Zakladatelem je Mark Zuckerberg, bývalý student Harvardu, který vytvořil pomocí ukradených fotografií stránku *www.facemash.com*, která umožňovala hodnotit studentky z vedlejších kolejí. Později v roce 2004 začal programovat stránky pod názvem „*Thefacebook*“ a ty poté byly změněny na „*Facebook*“. Tuto síť mohli užívat profesori, studenti a personál Harvardu, kteří zde sdíleli své poznatky, osobní informace, fotografie a jiné příspěvky. V roce 2006 bylo umožněno užívat *Facebook* celé veřejnosti, podmínkou je věk nad 13 roků a platná e-mailová adresa.⁴⁵

Zveřejnit informace na *Facebooku* je velmi jednoduché. Postačí vyplnit vstupní registraci, skutečné jméno, věk a člověk se stane jedním ze stovek milionů členů rychle se rozrůstající komunity. Vyplněné údaje však nejsou nikým ověřovány. Pokud dítě umí psát, číst a má možnost přístupu na počítač nebo k chytrému mobilnímu telefonu, nic mu nebrání v registraci, pokud lživě bude tvrdit, že je mu již více než 13 roků. A touha dětí po členství na *Facebooku* s věkem roste. Nepřítomnost může být dokonce důvodem k sociálnímu vyloučení, například u spolužáků ve škole, což může vést až k šikaně.⁴⁶

V poslední době se servery specializované na sociální síť (*Facebook*, *Myspace*, *LinkedIn*, aj.) zaměřují na podporu dalších služeb, které záběr sítě ještě více rozšiřují a poskytují uživatelům další náplň a důvod trávit s nimi více času - galerii fotografií, hodnocení filmů, seznamy navštívených zemí apod. I přesto hlavním důvodem, proč uživatelé do těchto sítí vstupují a jsou jejich členy, je, že jsou zde registrováni jejich přátelé a známí. Samotní uživatelé, ne tedy funkčnost, jsou tou nejvýznamnější esencí každé sociální sítě.⁴⁷

⁴⁴ <http://www.bezpecnyinternet.cz/zacatecnik/socialni-site/co-jsou-socialni-site.aspx>, cit. 24.11.2013

⁴⁵ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 136-137

⁴⁶ ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013, s. 105

⁴⁷ PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010, s. 125

YouTube

YouTube je největší a nejpopulárnější internetový server na sdílení videosouborů, založený v roce 2005. Je zde možné najít téměř všechno, od zábavných krátkých filmečků, přes domácí videa a videoblogy až po copyrihtem chráněný materiál. Obsahuje také diskuse, statistiky zhlédnutí a linky, na související videa. Funguje v podstatě jako živý organismus a stále se vyvíjí. Protože lidé se rádi chlubí, sdílejí a půjčují si, je logické, že si budou vyměňovat také videa. Ať už je to video, které někde najdou na internetových stránkách, nebo si něco sami natočí a vystaví svůj výtvar na odiv světu. A protože žijeme v době, ve které je technika na vysoké úrovni, není potřeba filmové kamery, ale stačí malý fotoaparát nebo mobilní telefon. Potom je možné zachytit i takové okamžiky, které nejsou příliš lichotivé, např. hromadná rvačka žáků základních škol, v Ústí nad Labem, která nedávno byla uveřejněna médii.⁴⁸

Blogy

Blog nebo jinak také weblog v češtině znamená webový zápisník. *„Blogy bývají obvykle popisovány jako často obměňované internetové stránky, které obsahují individuální příspěvky zobrazené v obráceném sledu, což znamená, že jako první se zobrazuje nejnovější příspěvek a směrem dolů na stránce následují příspěvky starší. Touto svou formou blog tedy odpovídá formátu deníku.“*⁴⁹ Blog je jednoduchá možnost, jak si vytvořit webové stránky, které mohou prezentovat vše, co chcete. Může být fotogalerií, zápisníkem vašich názorů a myšlenek, internetovým deníkem, místem pro diskuze, stránkou školní třídy nebo čímkoliv jiným.⁵⁰ Existují blogy osobní, kde jsou prezentovány především články osobního charakteru, ale i blogy odborné, které jsou zaměřeny na určitou tematickou oblast a blogy firemní, které informují o novinkách konkrétní firmy, o nových produktech apod.⁵¹

⁴⁸ <http://www.lupa.cz/clanky/youtube-aneb-video-pro-kazdeho/>, cit. 27.12.2013

⁴⁹ http://is.muni.cz/th/134777/fss_b/VeronikaHolcnerova_bakalarska_prace.txt, cit. 31.01.2014

⁵⁰ <http://blog.cz/co-je-to-blog>, cit. 31.01.2014

⁵¹ <http://it-slovník.cz/pojem/blog>, cit. 31.01.2014

Soukromí a bezpečnost na internetu a sociálních sítích

Kyberprostor, internet, sociální sítě, jsou stále územím nikoho. Nebezpečí internetové komunikace stále častěji postihuje děti, které si tyto léčky internetu vůbec neuvědomují. Je proto velmi důležité zabývat se nejen prevencí, ale také informovat, vzdělávat a chránit děti, aby se nestaly oběťmi kyberšikany a různých trestných činů. Pro děti je klíčová tzv. internetová gramotnost, která představuje schopnost umět údaje efektivně a správně najít a umět rozlišit od sebe důvěryhodné a nebezpečné zdroje. Je potřeba včas varovat nejen rodiče, učitele, vychovatele, ale všechny občany před tímto nebezpečím a předávat pravdivé informace a to i na základě konkrétních odstrašujících případů, které se již staly. Jedině tak je možné přispět ke snížení počtu dětských obětí.⁵²

⁵² ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013, s. 9-10

2 KYBERŠIKANA A JEJÍ KLASIFIKACE

Nejlepší cestou k vlastnímu neštěstí je zakrýt si oči před neštěstím jiných.

Václav Havel

Z hlediska rozvoje v oblasti komunikační a informační technologie je možné konstatovat, že žijeme v internetovém věku, který přináší nesmírné možnosti. Bohužel ale jako každý takový pokrok sebou přináší i negativa. Díky modernizaci společnosti, dochází k proměnám mnoha sociálních jevů, jako je např. šikana, která se přesunula online. Nyní je možné, díky veřejnému charakteru internetu, aby dítě bylo šikanováno nejen ve škole nebo dětském kolektivu, ale kdykoliv, kdy bude online, tedy připojené k internetu.⁵³ Než bude blíže analyzována kyberšikana, osvětleme si pojem tradiční šikana.

2.1 Tradiční šikana

„Slovo šikana, „chicane“, je francouzského původu a přeložit se může jako zlomyslné sužování, týrání, obtěžování, pronásledování nebo příkoří. Dříve se používalo v byrokratických systémech, bylo synonymem pro obtěžování a zneužití moci. Šikanou je označován vztah, pro který je příznačná absolutní nesouměrnost sil, přičemž mocnější zneužívá slabšího a hrubě omezuje jeho práva. Jde o multidisciplinární problém, který spadá do oblasti psychologie, pedagogiky, sociologie a v neposlední řadě do oblasti mravní. Obecně lze říct, že šikana je patologické chování, jejím důsledkem je poškození zdraví jedince nebo celých skupin včetně rodiny a společnosti. Zdraví definuje Světová zdravotnická komise jako stav úplného, tělesného, duševního a sociálního blaha.

Školní šikanu lze popsat jako zlovolné emoční, tělesné nebo psychologické ohrožování jednoho žáka jiným žákem nebo skupinkou žáků, které se může odehrávat ve škole i mimo školní prostředí, např. cestou ze školy domů. Školní šikana je úmyslné ubližování mezi spolužáky, kdy jeden z nich se nemůže bránit a je ponížen. Je to násilné chování mezi těmi, kteří mají stejné postavení; ve škole jsou to žáci, ve sportovním oddílu jsou to sportovci. Šikanování je akt, kdy jeden či více žáků úmyslně a obvykle opakovaně zotročují a týrají spolužáka či spolužáky s použitím agrese a manipulace.“⁵⁴

⁵³ <http://www.vitavera.cz/clanky/kybersikana/>, cit. 28.08.2013

⁵⁴ KARHÁNKOVÁ, D. *Násilí mezi spolužáky: definice školní šikany*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně - IMS Brno, s. 14

2.2 Kyberšikana

Kyberšikana, anglický výraz „*cyberbullying*“ je specifickou formou šikany, zneužívající informační komunikační technologie, zejména internet a mobilní telefony k takovým činnostem, které mají někoho záměrně poškodit, ohrozit, zesměšnit a ublížit mu. Předpona kyber označuje prostředí, kybernetický svět počítačů, internetu a mobilních telefonů, ve kterém k šikaně dochází.⁵⁵ Kyberšikana je agresivní užívání komunikačních přístrojů a elektronických informačních kanálů (textové zprávy, e-maily, mobilní telefony, videa, blogy, sociální sítě, webové stránky, internet) k pronásledování, ponižování, zesměšňování, očerňování a vydírání jedince či skupin. Útočník často jedná anonymně, takže oběť nejen že nezná pachatele, ale nemusí o svém „napadení“ ihned vědět.⁵⁶ „*Dr. Michal Kolář, odborník v oblasti šikany, hovoří o kyberšikaně, pokud dítě nebo skupina dětí úmyslně, zpravidla opakovaně ohrožuje, pronásleduje a týrá psychicky jiné dítě a zneužívá k tomu mobilní přístroje a Internet, přičemž hlavním cílem útočníků je ublížit oběti.*“⁵⁷

Dle názorů jiných odborníků, však kyberšikana nemusí být úmyslná a obvykle také není. Podle různých výzkumů dotazovaných šlo pouze o vtip, který neměl oběti ublížit. Veronika Krejčí z týmu E – bezpečí k tomuto faktu dodává, že i v ČR je většina případů kyberšikany „*pouhým nezvládnutým žertem, který se vymkl kontrole.*“⁵⁸

Jaké mohou být příčiny kyberšikany?

Prvotní příčinou kyberšikany je označována **celospolečenská krize výchovy**. Lze říci, že současné děti jsou vychovávány jinak, než to bylo v předešlých generacích. Zatím co my jsme byli vychováváni spíše autoritářsky, dnešní generace má často výchovu značně liberální. Tato výchova má bohužel určité charakteristiky, které významně působí na vznik agrese v chování. Řada dětí vyrůstá bez srozumitelně vymezených hranic pro své chování, které jsou pro jeho výchovu a správný vývoj velmi důležité. Když dítě tyto hranice postrádá, začne si tvořit svoje vlastní, které bude porušovat. To se může projevit šikanou, kdy si dítě zkusí, „zda mu to projde“.

⁵⁵ <http://www.skolaskalice.cz/media/dokumenty/msmt-prevence-rizikoveho-chovani/07-kybersikana.pdf>, cit. 02.02.2014

⁵⁶ <http://www.nebudobet.cz/?page=o-kybersikane>, cit. 05.02.2014

⁵⁷ ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013, s. 65

⁵⁸ ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013, s. 65

Další příčinou je **změna výchovných vzorců**, děti upřednostňují u svých vzorů především moc, peníze a postavení a není pro ně důležité, jak se jeho výchovný vzor k tomu dopracoval. Dále to jsou **nefungující citové vazby v rodině**, ne každý rodič totiž umožní svému potomkovi utvořit s ním kvalitní fungující emoční pouto. Což významným způsobem usměřňuje jeho budoucí vývoj.

K dalším faktorům, které ovlivňují vznik kyberšikany, patří:

- 1. Model školy, která nahrazuje funkci rodiny** – v mnoha případech si rodiče myslí, že škola má za úkol jejich děti vychovávat.
- 2. Úloha tlaku současné společnosti** – rodiče jsou pod tlakem společnosti nuceni věnovat se vlastní kariéře a podávat vysoké pracovní výkony. Po příchodu domů jim již nezbývá energie na výchovu dítěte.
- 3. Školský systém a krize kvality** – díky snížení počtu dětí střední a vysoké školy bojují o studenty, aby nebyly zrušeny. Studenti se pak na školu dostanou bez přijímacích zkoušek anebo je snížena kvalitativní laťka pro přijetí. Nikoho nezajímá, zda student neměl na vysvědčení např. 2 z chování za šikanu nebo kyberšikanu.
- 4. Krize společenských hodnot** – v dnešní postmoderní společnosti jsme orientováni na výkon, soutěžení, produkci a konzum. Mravnost, vnitřní kázeň, altruismus a skromnost je opomíjena.
- 5. Média**, která nás obklopují a negativně ovlivňují. Děti tráví volný čas u počítače nebo televize, kde se agrese a násilí objevují neustále (online hry, filmy, aj.).⁵⁹

Rozdíl mezi šikanou a kyberšikanou

Výzkumy EU Kids online, 2010 potvrzují, že stále nejčastější formou šikany je mezi dětmi šikanování tváří v tvář. Kyberútoky však nelze u školních dětí řešit odděleně, jako ojedinělou událost. Je nezbytné je posuzovat jako určitý ukazatel různě rozvinuté školní šikany, kde je kyberšikana jen jednou ze zbraní.⁶⁰ V případě zjištění elektronického násilí je vždy nutné šetřit vztahy ve třídě, kde se kyberšikana objevila. Kyberšikana často souvisí

⁵⁹ <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/303-kybersikana-jako-jeden-z-projevu-krize-vychovy>, cit. 06.02.2014

⁶⁰ <http://www.ncbi.cz>, cit. 02.02.2014

s tradiční šikanou a jejich projevy se mohou navzájem prolínat a doplňovat. Cílem obou je ponižovat a ubližovat jak psychicky tak fyzicky. Ale i přesto tady existují určité rozdíly. Kyberšikana oproti tradiční šikaně tváří v tvář má mnohem větší dosah, je zesílená a prodloužená, čímž ještě více zhoršuje utrpení a prožívání oběti. Pokud jde o tradiční formu šikany, kdy je oběť terčem nadávek, pomluv, ztrapňování a posměchu ve školním prostředí, svědkem je zde maximálně několik desítek lidí a doba trvání je několik minut. Naproti tomu v elektronickém prostředí internetu trvá kyberšikana neustále. Dehonestující fotografie a videa k pobavení ostatních mohou na webových stránkách zůstat i několik měsíců. Nejčastěji bývají zveřejňovány videonahrávky oběti s ponižující situací. O utrpení oběti se touto cestou dozvídá i několik desítek tisíc lidí. Frustrace oběti se tak mnohonásobně prohlubuje a pro dospívající psychiku bývá takový tlak nesnesitelný.⁶¹

⁶¹ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 79

		TRADIČNÍ ŠIKANA	KYBERŠIKANA
JAK	Způsob	Tváří v tvář	Použití ICT
	Forma	Fyzická, verbální, ekonomická, sociální	Nevyžádaná, zraňující, vyhrožující sdělení, pořizování a šíření záznamů aj.
	Prostředek	Fyzická, verbální zdatnost, orientace v sociálních vztazích	PC, Internet, mobilní telefon (SMS, MMS, e-mail, web, soc. sítě)
KDE	Místo	Školní prostředí, nejbližší okolí	Kdekoli v dosahu ICT, celý svět
KDY	Čas	Před/během/po školním vyučování	Kdykoli 24 hodin/7dní v týdnu
	Trvání	Opakovaná akce	Jednorázový akt
	Expozice	Jednorázově	Opakovaně
KDO	Identita aktérů	Vzájemná znalost	Anonymita
	Agresor	Fyzická/sociální převaha	Pokročilá znalost ICT
	Publikum	Pasivní přihlížející, omezený počet	Aktivní šířitelé (stávají se agresory). Nekončící publikum (celý svět)
	Oběť	Fyzicky, sociálně slabší	Kdokoli, příp. s menší znalostí ICT
	Dospělí	Informování, zapojení, prevence i intervence	Nedostatečná úroveň, nízká úroveň supervize

Tab. 1 Komparace tradiční šikany a kyberšikany podle kritérií, které je specificky vymezují.

Zdroj: VAŠUTOVÁ, M. Proměny šikany ve světě nových médií. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 79

Atributy odlišnosti:

Anonymita

Oběť o svém napadení nemusí dlouhou dobu vědět.

Oběť nemusí být vždy schopná vystopovat a identifikovat agresora.⁶²

Vnímání dopadu jednání.

Odosobnění útoku.

Anonymita posiluje účinek útoků a násilných zpráv. Přestože bývá agresor s velkou pravděpodobností ze stejné třídy či skupiny jako oběť, zůstává často skrytý, a tím zvyšuje utrpení oběti a její strach. Postačí smyšlený profil na některé ze sociálních sítí nebo vytvořit falešnou e-mailovou adresu či si pořídit nové mobilní číslo pomocí sim-karty a „oběť se nemusí nikdy dozvědět, kdo na ni útočí.“⁶³

Čas

Útoky se pomocí internetu šíří mnohem rychleji než v reálném světě.

Útoky probíhají bez přestávek, oběť je šikanována 24 hodin denně.

Útoky je možné provádět kdykoli.

Příprava a realizace útoku není nijak limitována časem.

Kyberšikana nekončí školním zvoněním ani příchodem domů, trvá, dokud má oběť zapnutý mobil nebo je připojený na internetu.

Místo

Útok může být proveden odkudkoli (doma, škola, hřiště, kavárna).

Není nutná přítomnost oběti a agresora na stejném místě.

Kyberšikana prostřednictvím internetu a mobilního telefonu pronásleduje oběť až do jeho domova, a tak nemá úniku.

Proměna profilu oběti i agresora

Pro útok není nutná psychická, fyzická či sociální zdatnost (oběť klasické šikany může být kyberagresorem).

Podmínkou provedení útoku je „kyber - gramotnost“ - její úroveň.

Kybernetický prostor je dostupný komukoli.

Řešení

Děti a mladí lidé nemusí za těmito projevy vidět šikanu. A protože nevědí, že jde o šikanu, neví, jak se s ní vypořádat.

⁶² Pojem agresor má stejný význam jako útočník - je to osoba, která napadá jinou osobu či skupinu lidí.

⁶³ <http://www.ncbi.cz>, cit. 02.02.2014

Obtížnost zajištění rychlé ochrany oběti (odstranění videí, profilu, SMS, ICQ).

Častá absence svědků.

Obtížnost v identifikaci agresora.

Nejednoznačný přístup k legislativě.⁶⁴

Obtížná rozpoznatelnost

Kyberšikana jako jedna z forem psychické šikany nepůsobí oběti modřiny ani viditelné krvavé šrámy, proto může zůstat okolí velmi dlouho skrytá. O to více působí vážné újmy, které jsou obtížně léčitelné (např. posttraumatické poruchy, úzkostné poruchy, deformuje rozvoj morálních a sociálních kompetencí).

Široké sociální dopady

Velmi snadno se po internetové síti šíří digitální obsah, fotografie, text nebo video a je jednoduché rozšířit popudlivé nebo nepravdivé informace. Nejjednodušší je to pomocí sociálních sítí, na veřejných chatech, kde má přístup každý uživatel internetu.

„U rozvinutých šikan dochází k veřejnému hlasování, peticím, masovým komentářům na úkor oběti. S počtem diváků úměrně narůstá i frustrace oběti.“⁶⁵

Včasné rozpoznání šikany a kyberšikany je klíčové. Čím déle je šikana skrytá, tím více obětí zasahuje, pozice agresora se upevňuje, útoky se stávají brutálnějšími, traumata obětí jsou prohlubována a řešení této situace je čím dál tím těžší. Důležité je umět odlišit, zda se jedná o šikádní a vtípkování nebo jde o cíleně zaměřené násilí. S rozlišením mívají problémy jak děti, jejich rodiče, tak i učitelé. Nápomocným ukazatelem je prožívání dítěte, kterého se to týká a také záměrnost, opakování a promyšlenost těchto útoků.⁶⁶

2.3 Prostředky kyberšikany

Stejně jako tradiční šikana i kyberšikana má několik forem a všechny se vztahují k psychickému ubližování a útlaku na oběť.⁶⁷

Mobilní telefony - nejčastěji používaný prostředek. Většina žáků vlastní mobilní telefon a ten se stává první zbraní po ruce. Bývá zneužíván k zasílání zastrašujících, výhružných a urážlivých SMS, nepřijemným telefonátům, pořizování fotografií a natáčení videí. Zpočátku vznikají jako produkt nevhodné a neškodné legrace. U rozvinuté šikany často

⁶⁴ <http://www.skolaskalice.cz/media/dokumenty/msmt-prevence-rizikoveho-chovani/07-kybersikana.pdf>, cit. 02.02.2014

⁶⁵ <http://www.ncbi.cz>, cit. 02.02.2014

⁶⁶ <http://www.ncbi.cz>, cit. 02.02.2014

⁶⁷ *Problémy se třídou?: tipy a náměty pro třídní učitele.* Praha: Raabe, 2012, s. 10

přicházejí agresivní zprávy z neznámých telefonních čísel a může dojít až k zavalení oběti telefonáty a zprávami.

E-maily a chaty - posílání výhružných zpráv, nevyžádaných e-mailů s obrázky, např. pornografickými, krádež hesla a jeho zneužití - tak je možné zneužít chaty a e-maily ke kyberšikaně. E-mailová komunikace probíhá obvykle jen mezi dvěma lidmi a kyberšikana je tak zcela soukromá. Chatová komunikace umožňuje přístup více lidem, skupině, před kterou agresor může oběť urážet, ponižovat nebo ji úplně vytěsnit ze skupiny diskutujících.

Webové stránky - internetovou stránku si může vytvořit kdokoli, tzn. i člověk, který chce touto cestou užít útoku na někoho jiného. Vyděšuje stránky s ponižujícími fotografiemi a videi oběti, doplňuje je dehonestujícími komentáři a dává prostor i ostatním uživatelům, aby se k těmto materiálům dle libosti vyjádřili.

Sociální sítě - stále oblíbenější mezi dospívajícími dětmi, jsou ideálním místem pro nenápadnou i zcela otevřenou kyberšikanu. Jde o jízlivé komentování profilu oběti, posílání nadávek, zveřejňování fotografií a videí bez vědomí oběti, vytěšňování ze skupiny vrstevníků urážkami a pomluvami. Ke kyberšikaně patří také zneužití falešného profilu oběti, který je vytvořen někým jiným, kde se oběť vyjadřuje a projevuje nepřijatelným způsobem.⁶⁸

Videoportály - různá ponižující videa jsou zveřejněna na portálech pro sdílení videí, nejčastěji na *YouTube*. Agresori videa záměrně upravují s cílem vystavit oběť posměchu a poškodit ji.⁶⁹ Jde o nejrozšířenější formu kyberšikany, oběť nemá skoro žádnou šanci se ubránit, protože video může smazat jen provozovatel portálu nebo agresor, který ho na stránky pověsil. Jedním z neznámějších případů je o kanadském chlapci Ghylainovi Razovi, přezdívaném *Star Wars Kid*, který si natočil video, jak napodobuje svou oblíbenou postavu z filmu *Hvězdné války*. Jeho spolužáci video našli v multimediálním studiu na VŠ a publikovali ho na internetu. Nahrávku zhlédlo několik milionů diváků. Chlapec však následky zesměšňování a negativní publicitu neunesl a skončil v psychiatrickém léčení s celoživotními následky.⁷⁰

⁶⁸ ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013, s. 74

⁶⁹ <http://www.ncbi.cz>, cit. 02.02.2014

⁷⁰ *Problémy se třídou?: tipy a náměty pro třídní učitele*. Praha: Raabe, 2012, s. 13

2.4 Druhy kyberútoků

Druhy, které zde jsou popsány, v roce 2007 poprvé pojmenovala a rozdělila ředitelka Centra pro špičkové technologie ve vzdělávání Oregonské univerzity a vedoucí osobnost celosvětové iniciativy „Zodpovědný uživatel sítě“ Nancy E. Willard.

Rozohňování, provokování - Flaming

Jde o nepřátelskou ohnivou hádku, doprovázenou nadávkami, urážením a výhrůžkami mezi jednotlivci nebo malou skupinou uživatelů. Toto jednání probíhá na internetu, např. v diskusních fórech, v rámci hry nebo chatových místnostech. Za *flaming* se mohou považovat také popudlivé SMS zprávy a e-maily. Takovéto nepřátelské chování může přerůst v tzv. ohnivou válku - *flame wars*, která může dotýcnou oběť dlouhodobě psychicky utlačovat.⁷¹

Obtěžování - Harassment

Jde nejčastěji o obtěžování prostřednictvím telefonu, SMS, chatu, e-mailů a sociálních sítí. Agresor volá nebo zasílá výhrůžné a urážlivé zprávy. Obtěžování se opakuje a má delší trvání než *flaming*. Útok je jednostranný a oběťmi se často stávají dívky, které buď bombardují bývalé zhrzené lásky, nebo odmítání jedinci.⁷²

Očerňování - Denigration

Agresor zveřejní o oběti informace, které jsou urážlivé, zesměšňující, hanlivé a nepravdivé na webu, sociálních sítích, blogu nebo v diskusním fóru. Cílem je oběti ublížit, poškodit reputaci a narušit její přátelské vztahy.

Přetvářka - Masquerade

Agresor se vydává za osobu blízkou oběti (kamarád, učitel, rodiče apod.). Zneužije jména, hesla nebo jiných přístupových údajů a posílá oběti nepříjemné, zraňující zprávy a e-maily, aby si oběť myslela, že ji obtěžuje někdo z jejich blízkých. Cílem je narušit vazby, aby příjemce pak nespravedlivě obvinil z těchto útoků nevinnou osobu, která o ničem neví.

⁷¹ *Problémy se třídou?: tipy a náměty pro třídní učitele*. Praha: Raabe, 2012, s. 17

⁷² VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 85

Krádež totožnosti - Impersonation

V tomto případě, je to obráceně, než u přetvářky. Zde se agresor vydává za oběť. Jejím jménem rozesílá známým a blízkým oběti negativní a nevhodné informace, zprávy nebo jiné materiály se snahou co nejvíce oběť s ostatními znepřátelit.

Odhalení - Outing

Outing, v českém prostředí se ujal termín *sexting*, je zveřejňování intimních, citlivých a sexuálních materiálů o oběti na internetu. Mnohdy bývá doprovázen vydíráním a *haressmentem*. Agresor těchto aktivit často používá k pomstě za ukončení vztahu nebo za neopětovanou lásku.⁷³

Vyloučení - Exclusion

Jedná se o podobné vyloučení oběti ze skupiny jako u tradiční šikany (oddíl, třída), ale v internetovém světě. Jedinec může být vyloučen z blogů, online her, diskusních fór a stává se tzv. outsiderem. Především u mladších lidí může toto vyloučení zanechat velmi silné emoční následky.⁷⁴

Pronásledování - Cyberstalking

Jde o intenzivní a opakované pronásledování, sledování, obtěžování spojené s vyhrožováním, zastrašováním a vydíráním. *Stalker* - pronásledovatel je posedlý zájmem o druhou osobu, oběť opakovaně kontaktuje e-maily, výhrůžnými zprávami, slídí v jejím profilu.

Veselé pohlavkování - Happy slapping

Jedná se o novou formu násilí, zábava intelektuálně postižené mládeže z „ulice“, která vznikla v Anglii v metru a záhy se stala populární. Jedná se o to, že agresor fyzicky napadne (dá facku, často i jinak fyzicky napadne) na veřejnosti nevinného kolemjdoucího a jeho komplic vše natáčí na kameru a po té je toto video zveřejněno na internetu, obvykle na *Youtube*.⁷⁵ *Happy slapping* je již v některých evropských zemích uznán za trestný čin a pachatel může být potrestán odnětím svobody až na pět let.

Boj s žebráky - Bumfights

V lehčí formě jde o natáčení vandalismu - úmyslného ničení majetku (veřejných laviček, zastávky městské hromadné dopravy, nákupních vozíků, automobilů) a následné

⁷³ *Problémy se třídou?: tipy a náměty pro třídní učitele*. Praha: Raabe, 2012, s. 18-20

⁷⁴ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 87

⁷⁵ <http://www.urbandictionary.com>, cit. 05.02.2014

zveřejnění videa na internetu. V těžší a častější formě jsou terčem bezdomovci, kteří jsou fyzicky napadáni, útočníci je tahají po silnici, kopou do nich, zapalují je.⁷⁶ Cílem jsou především bezbranní, fyzicky slabí, spící nebo opilí bezdomovci. Útočníci svoje agresivní chování omlouvají tím, že je to spravedlivý trest za to, že všechny obtěžují, jsou bezvýznamní, méněcenní a pro společnost nepotřební. I tyto videa končí na internetu k pobavení.⁷⁷

Druhy kyberšikanování

Kyberšikanování dále rozdělujeme na dva druhy:

1. Přímé útoky, agresor - oběť, které spočívají v posílání nenávistných, výhrůžných, obtěžujících zpráv SMS, e-mailem, ICQ apod., v kradení hesel, zveřejňování intimních materiálů a informací o oběti nebo pomlouvání a poškozování pověsti pomocí blogu, zveřejňování lživých informací a fotomontáží na webových stránkách nebo posíláním MMS, zasílání škodlivého kódu, např. viry, *spyware*, *hacking* programy, které mohou takto špehovat své oběti, zničit jejich počítač nebo jim vymazat pevný disk v počítači, posílání porno stránek a jiných obtěžujících zpráv a e-mailů...⁷⁸

2. Kyberšikana v zastoupení, agresor - třetí osoba - oběť, využívá druhých pro šikanování oběti v kyberprostoru. Je mnohem nebezpečnější a zákeřnější, protože spolupachatelé se jí často účastní nevědomě. *„Příkladem může být zneužívání možnosti upozornění na porušování pravidel, kterou nabízejí provozovatelé různých služeb. Kliknutím na ikonku s nápisem „Varování“ nebo „Upozornění“ je poskytovatel upozorněn, že oběť se dopustila něčeho, co porušuje pravidla. Pokud účastník fóra, uživatel e-mailu apod. poruší opakovaně pravidla, může být zrušen účet (Někteří poskytovatelé si jsou možnosti zneužití vědomi a často kontrolují, zda jsou zasláná varování odůvodněná). V tomto případě je jako nevědomý komplic využit právě poskytovatel připojení.“*⁷⁹

Nejčastějšími motivy jsou: touha po moci, demonstrace síly, snaha ovládnout druhé, nuda, hledání zábavy, narcismus útočníka, brání práva do svých rukou - napravuje zlo, dává

⁷⁶ *Problémy se třídou? : tipy a náměty pro třídní učitele.* Praha: Raabe, 2012, s. 22

⁷⁷ <http://www.odbskmb.cz/oskole/poradenstvi/NoveJevy.pdf>, cit. 05.02.2014

⁷⁸ http://stopcyberbullying.org/how_it_works/direct_attacks.html, cit. 06.02.2014

⁷⁹ Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_160.pdf, cit. 15.02.2014

lekce, uznání, vztek, uvolnění, frustrace, pomsta, strach.⁸⁰ Motiv z psychologického hlediska je souhrn hybných sil, který aktivuje a usměrňuje chování, určuje jeho intenzitu a délku jeho trvání. Motiv dodává chování energii, intenzitu a směr.

2.5 ÚČASTNÍCI KYBERŠIKANY

Agresor kyberšikany

Šikanovat může nejen jednotlivec, ale i celá skupina. Ať už jde o tradiční šikanu či kyberšikanu, cíl útoku zůstává stejný: ponížit, vystrašit a zranit oběť v soukromí nebo na veřejnosti. U kyberšikany jsou však agresorovi k dispozici mocnější zbraně a to prostředky ICT. Nepotřebuje fyzickou sílu a převahu jak je tomu u tradiční šikany, ale zdatnost a zručnost v komunikačních technologiích, kterou může mít kdokoli. V reálném světě může jít o jedince, který je stydlivý, neprůbojný, neschopný navázat vztah s ostatními a v online světě se změní na aktivního až agresivního. V kyberprostoru nezáleží na pohlaví, věku, síle, úspěšnosti ve společnosti ani na sociálním statutu. Agresor si je schopen vytvořit svoji vysněnou novou identitu, která je od té reálné diametrálně odlišná.⁸¹

Druhy kyberagresorů

Rozlišujeme 4 druhy kyberagresorů a pro každého je typický odlišný styl kyberšikanování. Někteří potřebují publikum, jiní jsou v utajení a někteří konají zcela neúmyslně. To je také důvod, proč neexistuje jediné univerzální řešení pro všechny případy.

Pomstychtivý anděl - Vengeful Angel

Pro tohoto agresora je typické, že on sám se nevnímá jako agresor. Myslí si, že napravuje křivdy, vidí se jako osoba, která ochraňuje sebe a ostatní před „zlosynem“, který díky jeho útoku teď právem trpí. Častokrát on sám byl obětí šikanování a teď to odplácí stejným způsobem. Může být rozzloben a iritován něčím, co oběť vykonala a myslí si, že kyberšikanou dá oběti za vyučenou a pomstí se. Agresor v rouchu pomstychtivého anděla si také často hraje na ochránce a spasitele svého šikanovaného kamaráda. Tento typ pomstychtivce většinou pracuje sám, ale někdy své motivy a aktivity sdílejí se svými

⁸⁰ <http://www.skolaskalice.cz/media/dokumenty/msmt-prevence-rizikoveho-chovani/07-kybersikana.pdf>, cit. 02.02.2014

⁸¹ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 90

blízkými a těmi, kteří jsou nyní obětmi kyberagresora. A jak s tímto typem agresora pracovat? Je nutné, aby věděli, že není možné brát spravedlnost do svých rukou, je třeba jim nastavit zrcadlo, aby sami sebe viděli jako tyrany a ne dobrodince, jak si o sobě myslí.⁸²

Bažící po moci - The Power Hungry

Tento typ agresora chce uplatnit svou autoritu a chce ukázat, že je dostatečně silný na to, aby druhé donutil dělat, to co chce on a snaží se je ovládat pomocí strachu. Obvykle potřebuje pro své jednání publikum, které nemusí být velké, stačí malé, několik spolužáků nebo přátel. Pokud by o jeho činnosti nikdo nevěděl, neměl by pocit moci. Často se chlubí svými činy a snaží se vyvolat reakci. Pokud ji nemá, útoky stupňuje tak dlouho, dokud ji nezíská. Tento typ agresora bývá častokrát obětí tradiční šikany. V online prostoru je posilován anonymitou a tím, že oběť nikdy nepotká v reálném světě tváří v tvář. Také si málokdy uvědomuje závažnost svého jednání a často používá kyberšikanu v zastoupení. Tento typ je jeden z nejnebezpečnějších.⁸³

Hrubá děvčata - Mean Girls

Obecně platí, že agresorem jsou dívky, ale občas to jsou i chlapci. K tomu to typu kyberšikany dochází především z nudy a hledání zábavy. Obvykle je plánována a páchána ve skupině. Dochází k ní v dívčích pokojích po skončení vyučování nebo na dívčích párty apod. I ony potřebují publikum, a dokonce chtějí, aby druzí věděli, že to jsou právě ony, které jsou tak silné a dokáží šikanovat ostatní. Touží po obdivu v partě nebo ve skupině a živnou půdou je také pro ně „ticho“ ostatních, kteří mlčí a jen přihlížejí. Pokud v této činnosti nenajdou takovou zábavu, jakou hledaly, rychle tento typ šikany umírá.⁸⁴

Neúmyslný kyberagresor - The Inadvertent Cyberbully

Obvykle si vůbec nemyslí, že by mohl být agresor. Často chrání sám sebe a reaguje jen na něco provokativního či nenávistného, co mu někdo jiný napsal nebo udělal online. Nerozdává „rány“ prvoplánově, jen odpovídá ostatním ve vzteku nebo frustraci a nepřemýšlí o následcích svých činů. Důležité je ovšem si uvědomit, že máme co do činění se skutečnými lidmi, kteří sedí u klávesnice svého počítače a vše co uděláme, má reálný

⁸² <http://stopcyberbullying.org/parents/howdoyouhandleacyberbully.html>, cit. 08.02.2014

⁸³ <http://www.aftab.com/index.php?page=what-works-and-what-doesn-t>, cit. 08.02.2014

⁸⁴ <http://www.bandbacktogether.com/cyberbullying-resources/>, cit. 08.02.2014

dopad na ostatní. Tento typ agresora se svého konání dopouští většinou o samotě a bývá překvapený, pokud ho někdo nařkne z kyberšikanování.⁸⁵

Sekundární agresori (pasivní účastníci a šířitelé)

Množství diváků kyberšikany může být mnohem větší než u tradiční šikany. V případě kyberšikany se může stát divákem v podstatě každý s přístupem k internetu - tedy miliony lidí na celém světě. Do kyberšikany se zapojují kromě diváků i šířitelé kyberšikany, to jsou ti, kteří posílají dalším lidem odkaz na stránku, kde se objevila kyberšikana a tak se nevědomě nebo vědomě do kyberšikany zapojují. Obě tyto kategorie lidí jsou neopomenutelnou složkou kyberútoků, neboť mohou znásobit dopad útoku na oběť. Jejich chováním je oběť poškozena více než primárním útočníkem a proto se z tohoto úhlu pohledu stávají sekundárními útočníky.⁸⁶

Oběť kyberšikany

Obětí kyberšikany se může stát, stejně jako u tradiční šikany, něčím odlišující se dítě (brýle, barva vlasů, tichá povaha, etnikum apod.), ale samozřejmě není to pravidlem. I dítě, které je inteligentní, asertivní či jinak odolné a zdatné, může být obětí. Může to být kdokoliv náhodně vybraný v kybernetickém prostoru. Ve větším nebezpečí jsou děti, které jsou na závislé na mobilním telefonu a počítači a hledají přátele spíše ve virtuálním prostředí než v reálném světě. Oběťmi se také stávají děti, které nemají dostatek informací o tom, jak bezpečně užívat ICT a zveřejňují na internetu a sociálních sítích o sobě důvěrné informace včetně fotografií, videí apod.⁸⁷

Rodiče a kyberšikana

Dospělí a především rodiče, jsou subjekty, které se určitým způsobem spolupodílí na rozšíření kyberšikany mezi dětmi. A to svojí nedostatečnou informovaností o nebezpečích, která sebou ICT přináší a také svým pasivním přístupem ke kontrole svých dětí, co se týká užívání těchto prostředků. „Podle Krčmářové (2010) čím starší je rodič či

⁸⁵ <http://www.starw.org/b2b/4TypesofCyberbullies.htm>, cit. 08.02.2014

⁸⁶ <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?downlo>, cit. 08.02.2014

⁸⁷ <http://www.ncbi.cz>, cit. 02.02.2014

*vychovatel dítěte, tím větší má dítě náskok v oblasti počítačové gramotnosti. Nástup informačních technologií zastihl jednotlivé generace a populační ročníky v odlišné životní fázi, případně na odlišném stupni vzdělávací soustavy. V době nástupu počítače již byla větší část populace mimo vzdělávací soustavu, a ta část populace, která v té době studovala ve školách, tam počítačovou gramotnost nezískala, protože naše školství nebylo na výuku informatiky připraveno.*⁸⁸ Jak také vyplývá z nejrůznějších výzkumů, rodiče nemají informace, k čemu dítě užívá mobilní telefon ani jakým způsobem tráví svůj čas na internetu.

Následky kyberšikany

Následky kyberšikany bývají srovnávány s dopadem nepřímé formy tradiční šikany. Weisner (2001), uvádí, že kyberšikana může mít vážné dopady na zdraví dítěte, především jako precipitující faktor vývoje psychických poruch. Nejčastěji se u oběti objevují deprese, které pokud nejsou léčené, vedou až k omezení schopnosti fungovat v každodenním životě. Výzkumy ukázaly, že děti šikanované v dětství a dospívání, trpí nízkým sebevědomím a depresemi i ve věku 23 let, když už šikanovány nejsou. Často se projevuje plačtivost, smutek, trvající pocit nudy, ztráta energie, hněv či hostilita, snížený zájem o aktivity nebo neschopnost těšit se z oblíbených aktivit, zvýšená podrážděnost, fyzické potíže jako bolest hlavy nebo břicha. Nejnebezpečnějším rizikem je sebevražda.

Kyberšikana je na rozdíl od tradiční šikany o to zákeřnější, že příznaky nejsou viditelné a okolí je často nezaregistruje. Nejsou žádné modřiny, zranění, ztracené věci, roztrhané oblečení. Šikana představuje ohrožení psychického i somatického zdraví. Dnes již dospělí jedinci, kteří jako děti šikanu zažili, uvádějí různé potíže, např. neschopnost někomu důvěřovat, strach z nových situací i z úspěchu, stávají se z nich samotáři. Často se zabývají myšlenkou na sebevraždu, nebo se o ni pokusí anebo dokonce dojde k dokonané sebevraždě.⁸⁹

Vzhledem k tomu, že kyberšikanování může trvat velmi dlouhou dobu, často způsobuje dlouhotrvající negativní emoce oběti. Může způsobit také duševní nestabilitu oběti.

⁸⁸ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 97-98

⁸⁹ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 96-97

Nejčastější následky jsou:

Sociální izolace a vyhýbavost - pokud se děti stanou obětí kyberšikany, může to vést ke změnám v jejich chování a zvycích. Přestanou používat mobilní telefon, sociální sítě, dochází k vytvoření si nedůvěry vůči okolí, ke snížení kontaktů s dosavadními přáteli, nechtějí se seznamovat s novými lidmi.

Ovlivnění chování a účasti ve škole - dochází k poklesu školní výkonnosti, zhoršení koncentrace ve škole, záškoláctví, absenci ve škole.

Pocit ohrožení vlastního bezpečí - dochází k projevům slovní i fyzické agresivity, slabému zvládnutí hněvu. Jde o obrannou reakci, jak se vyrovnat se stresem, kdy oběť se nemůže postavit útočníkovi tváří v tvář, protože se s ním fyzicky nepotkává.

Zástupné aktivity - v chování oběti, které odvádí pozornost od přítomnosti obtěžování. Jsou to konzumace sladkého, zlehčování šikany, věnování se aktivitám, alkohol, drogy.

U déletrvajících kyberšikany může následkem zvyšující se úzkostnosti dojít až ke změnám fyzických projevů, např. nechutenství, nevolnost, změna váhy, oslabená imunita. Důsledkem frustrace může u oběti docházet k sebepoškozování a v nejhorším případě i k sebevraždě. Páchat kyberšikanu je snadné, ale bránit se jí je těžké a složité. Domov býval bezpečným místem, kam se oběť tradiční šikany mohla schovat, u kyberšikany tomu tak bohužel není.⁹⁰

⁹⁰ <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychie-nasledky-kyberikany-mez-dtmi-a-dospivajici-mladei>, cit. 08.02.2014

3 ŘEŠENÍ A PREVENCE KYBERŠIKANY

Poslední kapitolou mé práce, které je nutné věnovat pozornost, je potencionální řešení kyberšikany a její prevence. Je důležité vědět, že prevencí není jen předcházení problémům, ale je to také samotné řešení.

3.1 Rodina

Nejdůležitější skupinou v životě jedince je rodina. Pokud jde o přístup k ICT a řešení problémů spojených s kyberšikanou, je možné rodinu považovat za nejpodstatnější součást. Pokud rodina bude mít informace co je kyberšikana, jak se projevuje, koho požádat o pomoc, jak ji řešit a počítačovou gramotnost, bude mít větší šanci ji zvládnout. Proto je velmi důležitá v prevenci kyberšikany informovanost, která by měla začít již v době, kdy je dítěti pořízen mobilní telefon nebo když se připojuje poprvé k internetu.

Prevenci by se měli samozřejmě věnovat všichni, kteří se podílejí na výchově - rodina, škola a celá společnost. Tak jak je dítě připravováno na zvládání nástrah reálného světa, musí se naučit překonávat nástrahy a problémy i ve virtuálním světě.

V příručkách pro rodiče jsou uváděna tyto pravidla pro aktivní prevenci:

- rodič má být příkladem v používání nových technologií,
- neměl by zlehčovat pomlouvání prostřednictvím internetu,⁹¹
- má sledovat aktivity svého dítěte, když je online,
- zajímat se k čemu dítě mobilní telefon nebo internet používá,
- používat blokační a filtrační software,
- všimnout si varovných znaků, pokud se děje něco neobvyklého,
- pozorovat, jak se dítě při elektronické komunikaci chová,
- udržovat a kultivovat s dítětem upřímnou a otevřenou komunikaci,
- dát dítěti najevo, že má v rodičích důvěru a může přijít s jakýmkoliv problémem.⁹²

Nejvýznamnějším preventivním opatřením je smlouva o používání internetu, která se začíná aktivně užívat i v ČR. Smlouva upravuje pravidla, jak má dítě užívat počítač a

⁹¹ VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 101

⁹² <http://www.prevence-info.cz/jak-postupovat-3>, cit. 15.02.2014

internet a pokud se jimi řídí, předchází tak možné kyberšikaně a jinému online obtěžování. Doporučuje se pověsit tuto smlouvu nejlépe vedle počítače, aby ji dítě mělo stále na paměti.⁹³

Dále by rodiče měli vysvětlit svým dětem, že:

- mají vždy respektovat ostatní,
- přemýšlet, než něco pošlou,
- nakládat se svým heslem opatrně,
- nesmí nikomu neznámému sdělovat své osobní údaje,
- sdílet s někým informace nebo fotografie, k nimž nemá mít přístup nikdo jiný,
- člověk, s kterým komunikuje online, může mít změněnou identitu,
- v žádném případě se nemá nechat nikým zastrašovat,
- nemají otvírat a přeposílat zprávy od neznámých osob,
- je nutné se bránit útokům,
- pokud zjistí, že je někdo obětí kyberšikany, nemá zůstat lhostejným.

Tři nejdůležitější základní pravidla pokud dojde ke kyberšikaně: 1. STOP – nekomunikuj s agresorem! 2. BLOCK – zamez mu přístup! 3. TALK – oznámit dospělým cokoli podezřelého!⁹⁴

3.2 Škola

Šikana je všeobecně propojována především se školním prostředím, proto by to měla být právě škola, která tuto problematiku řeší a měla by být za ni zodpovědná. U kyberšikany tomu tak ovšem úplně není, ta probíhá především ve volném čase dětí, z jejich domova.

Kyberšikanu, která se děje na půdě školy, je škola povinna řešit. Škola by však měla řešit i ty případy, které se na půdě školy neodehrály, protože je to právě škola, která má nejlepší pozici pro šetření a nápravu kyberšikany.⁹⁵

⁹³ VAŠUTOVÁ, M. Proměny šikany ve světě nových médií. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010, s. 101

⁹⁴ VÁGNEROVÁ, K. a kol. Minimalizace šikany. Praha: Portál, 2009, s. 100

⁹⁵ <http://www.pprch.cz/.../Vankatova-Kompetence-skoly-reseni-kybersikany.ppt>, cit. 16.02.2014

V současné době mají pedagogové mnoho informací a také zkušeností, jak postupovat při řešení tradiční šikany a mohou je prakticky použít i pro řešení kyberšikany. Kyberšikanu je nutné vždy řešit s vědomím, že může být součástí různě rozvinuté tradiční přímé a nepřímé šikany. Pokud tedy probíhá šikana, je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru a naopak. V mnoha případech se agresorem v kyberšikaně stává oběť tradiční šikany.⁹⁶ Pro řešení kyberšikany je důležitá počítačová gramotnost, spolupráce ŠMP a odborníka ICT (zálohování dat, zajištění stop...), nutnost prověřit veškeré možnosti napadení (SMS, e-mail, profil na soc. sítích, *youtube*, *www*...) a znalost a povědomí o užívání mobilních telefonů a ICT.⁹⁷ K řešení šikany musí mít škola také kvalitní strategii v oblasti primární prevence a kvalitní Program proti šikanování, který je přílohou Minimálního preventivního programu školy. Ten má být především praktickým návodem jak realizovat prevenci. Samozřejmostí je disponovat správně vypracovaným postupem řešení kyberšikany, včetně spolupráce s rodinami, organizacemi a institucemi, které by škola měla nebo musí kontaktovat.⁹⁸

Důvody, proč by měla kyberšikanu řešit škola jsou:

- ve škole funguje výchovný poradce, školní metodik prevence, znají postupy řešení,
- ve většině případů je agresorem někdo z blízkých kamarádů nebo spolužáků,
- škola by měla mít přehled o rizikovém chování žáků a to i mimo školu,
- škola kontaktuje rodiče oběti a domluví s nimi postupy řešení a pomoc,
- škola spolupracuje s orgány sociálně právní ochrany dětí, s policií, neziskovými organizacemi, má k dispozici kontakty na organizace, které se zabývají sekundární a terciární prevencí,
- škola má možnost metodické podpory obvodních, okresních, krajských metodiků prevence a školských, sociálních a zdravotních institucí,
- navíc škola může získat více informací od spolužáků, které mohou vést k odhalení agresora.⁹⁹

⁹⁶ <http://www.ncbi.cz>, cit. 15.02.2014

⁹⁷ <http://www.skolaskalice.cz/media/dokumenty/msmt-prevence-rizikoveho-chovani/07-kybersikana.pdf>, cit. 15.02.2014

⁹⁸ *Problémy se třídou?: tipy a náměty pro třídní učitele*. Praha: Raabe, 2012, s. 22

⁹⁹ <http://www.pprch.cz/.../Vankatova-Kompetence-skoly-reseni-kybersikany.ppt>, cit. 16.02.2014

Důležitým úkolem pedagoga, potažmo celé školy je posilovat empatii mezi žáky, pracovat na klimatu třídy, vést k úctě k druhým, dávat pozitivní zpětnou vazbu a vytvářet dobré vztahy.¹⁰⁰ Nezbytností jsou dále vymezené sociální činnosti, které by měli být v působnosti sociálního pedagoga zaměřené na:

- sledování a hodnocení chování dětí metodami, technikami a postupy odpovídající současným poznatkům sociální pedagogiky a stavu praxe,
- sociální poradenství,
- socioterapie,
- používání diagnostických metod sociální pedagogiky.

Využití funkce školního sociálního pedagoga patří k efektivním strategiím prevence na základních školách.¹⁰¹

Pokud jde o práci s obětí, vždy je nutné k ní přistupovat opatrně a intuitivně, mluvit by s ní měl dospělý, kterému důvěřuje. Povětšinou to bývá třídní učitel, metodik prevence, školní psycholog. Oběť je nezbytně nejdříve ochránit a v případě těžké újmy je vhodné kontaktovat odbornou pomoc psychologa nebo psychoterapeuta, samozřejmě s vědomím rodičů.¹⁰²

ŠKOLA (ŠMP, TU, IT, ředitel)	OBĚŤ (a rodiče)
<p>Zajistit ochranu oběti</p> <p>Kontaktovat operátora mobilní sítě nebo zřizovatele www stránek, profilu, atd.</p>	<p>Ukončete komunikaci</p> <p>Nekomunikujte s útočником, nesnažte se ho odradit od jeho počínání, nevyhrožujte, nemstěte se. Cílem útočníka je vyvolat u oběti reakci, jakoukoliv.</p>
<p>Zajistit dostupné důkazy s podporou IT kolegů</p>	<p>Blokujte útočníka</p> <p>Zamezte mu přístup k vašemu účtu nebo telefon. číslu a je-li to možné, i k nástroji</p>

¹⁰⁰ <http://www.prevence-info.cz/jak-postupovat-3>, cit. 15.02.2014

¹⁰¹ LIBERČANOVÁ, K. a NESLUŠANOVÁ, S. Možnosti sociálnej pedagogiky. In: ADAMÍK ŠIMEGOVÁ, M. a B. KOVÁČOVÁ. *Šikanovanie v prostredí školy: (možnosti prevencie a zvládania)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011, s. 218

¹⁰² *Problémy se třídou?: tipy a náměty pro třídní učitele*. Praha: Raabe, 2012, s. 23

	či službě, pomocí které útoky realizuje (kontaktujte poskytovatele služby)
<p>Důkladně vyšetřit a žádat odbornou pomoc</p> <p>Vyšetřit veškeré souvislosti se zjištěným incidentem. Zjistit si podporu a pomoc externího pracovníka (IT expert, PPP, policie...) Kontaktovat a spolupracovat se soc. sítěmi, web prostředím, kde došlo ke kyberšikaně.</p>	<p>Oznamte útok, poradte se s někým blízkým, vyhledejte pomoc</p> <p>Svěřte se blízké osobě, pro uschování důkazů oslovte někoho s vyšší IT gramotností. Kontaktujte školu a specializované instituce (PPP, policii, intervenční služby specializující se na řešení kyberšikany, psychology apod.)</p>
<p>Opatření</p> <p>Zvolit takové řešení a opatření, které odpovídá závažnosti prohrěšku a důsledkům, které útočník způsobil.</p>	<p>Uchovejte důkazy</p> <p>Uchovejte a vystopujte všechny důkazy kyberšikany (SMS, MMS, e-maily, zprávy z chatu, uložte www stránky apod.) Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi zahájeno vyšetřování.</p>
<p>Informujte a poučte rodiče</p> <p>Informujte rodiče oběti i útočníka. Postup a zásady sdělování informací jsou stejné jako u tradiční šikany (např. nekonfrontovat oběť s útočníkem).</p> <p>Poučte rodiče o tom, koho mohou kontaktovat (PPP, policii, právní zástupce, psychologa atd.) Některé případy kyberšikany nespádají do kompetence školy.</p>	<p>Žádejte konečný verdikt</p> <p>Po prošetření celého případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí.</p>

<p>Žádejte konečný verdikt a informace</p> <p>Při zapojení a celém vyšetření případu trvejte na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí a dalších subjektů (rodiče).</p> <p>Postihy</p> <p>Při postizích útočníků postupujte v souladu se Školním řádem a již vypracovaným krizovým plánem.</p>	
--	--

Tab. 2 Postup jednotlivých kroků řešení z pozice školy a oběti (a rodiče).

Zdroj: <http://www.skolaskalice.cz/media/dokumenty/msmt-prevence-rizikoveho-chovani/07-kybersikana.pdf>, cit. 16.02.2014

Jak může tedy škola nejlépe uchránit žáky před šikanou? Dle Havrdové lze řešení zjednodušeně shrnout do jedné věty. „*Cestou k minimalizaci šikany mezi žáky je vytvoření příznivého sociálního klimatu a vybudování speciálního programu proti šikanování.*“¹⁰³

3.3 Prevence

Úspěšně předcházet a řešit kyberšikanování na nás klade určité požadavky. Je nutné mít dobrou metodickou výzbroj, je zapotřebí, aby co nejvíce odborníků připustilo, že šikanování ve školách je závažný problém a přijalo za svůj úkol tomuto problému čelit.

Důležité je zabezpečit pro všechny pedagogy možnost získat odbornou kvalifikaci pro prevenci šikanování. Dalším požadavkem pro pozitivní změnu je prosazení celkově promyšleného postupu a to nejen na úrovni školy, ale i na úrovni celého školství.

Jde o vybudování ucelené ochrany žáků. Toto schéma ukazuje, jak by měla taková prevence vypadat.

Model pomoci v prevenci má sedm bodů:

1. Pedagogická komunita, která posiluje imunitu školních skupin a celých škol proti šikanování.

¹⁰³ HAVRDOVÁ, E. *Nejlepší praxe školních programů prevence kriminality*. Praha: Centrum pro veřejnou politiku, 2009, s. 62

2. Specifický program proti šikanování, jako součást školní komunity, který dokáže případný problém brzy detekovat a účinně řešit.
3. Odborné služby resortu školství, tvořené pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálně pedagogickými centry, středisky výchovné péče, diagnostickými ústavy, jejichž úlohou je umět řešit šikanu a umět poskytnout servis v oblasti prevence šikanování.
4. Spolupráce škol s nestátními organizacemi zabývajícími se prevencí šikanování a odborníky z jiných resortů, např. spolupráce s dětskými psychiatry, sociálními kurátory a kriminalisty pro mládež.
5. Podpora a pomoc ministerstva a krajských úřadů školám při tvorbě prevence šikanování.
6. Kontrola škol ze strany České školní inspekce, krajských úřadů a ministerstva školství, jak jsou připravené ochránit žáky před šikanováním.
7. Monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi, jako je Občanské sdružení proti šikanování, *Amnesty Internacional* v ČR apod.¹⁰⁴

Etiketa na internetu - Netiketa

Jednou z nepostradatelných podmínek, kterou by děti měli dodržovat při prevenci kyberšikany je tzv. *netiketa*. Pojmem *netiketa* je označována jaká si pomyslná sbírka doporučení a pravidel pro slušné chování na internetu. Vznikl spojením slov - net (sít', internet) a etika. Základním principem je, že by se měli chovat v kyberprostoru stejně jako v reálném světě. Uvědomit si, že se nebaví s obrazovkou, ale s živým člověkem a měli by na něj brát ohledy. „*Do netikety se promítá i základní motto Internetu – buďte konzervativní při vysílání a liberální při příjmu.*“¹⁰⁵

Nejčastější zásady chování v internetovém prostředí:

1. Chovejte se tak, abyste nepoškozovali ostatní uživatele.
2. Neomezujte ostatní při jejich vlastní práci na síti.
3. Nenahližte do souborů ostatních uživatelů.
4. Nevyužívejte počítače ke krádežím.
5. Nevyužívejte síť ke zveřejnění falešných údajů, falešného svědectví.

¹⁰⁴ http://www.fi.muni.cz/~qprokes/pedagogika_new/files/kapit8.html, cit. 16.02.2014

¹⁰⁵ Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_160.pdf, cit. 15.02.2014

6. Nevyužívejte ani si nekopírujte software, za který jste nezaplatili.
7. Nevyužívejte zdroje ostatních uživatelů bez autorizace.
8. Nepřisvojujte si duševní bohatství ostatních.
9. Uvažujte o společných důsledcích programu, který tvoříte.
10. Používejte počítač s úctou, s respektem a ohleduplně.¹⁰⁶

Důležitou informací pro dítě také je, jaká práva má při užívání internetu a ta jsou zakotvena v Listině dětských práv na internetu, které jsou dostupné na portále Modrá linka:

1. *„Mám právo bádát, učit se a užívat si na internetu všechny dobré věci.*
2. *Mám právo nevyplňovat na internetu žádné formuláře a neodpovídat na otázky.*
3. *Mám právo uchovávat veškeré informace o sobě v tajnosti.*
4. *Mám právo se internetu cítit bezpečně a být v bezpečí.*
5. *Mám právo ignorovat e-maily a zprávy od lidí, které neznám nebo kterým nevěřím.*
6. *Mám právo vždy požádat rodiče nebo vychovatele o pomoc.*
7. *Mám právo necítit se provinile, když se na obrazovce počítače objeví odporné věci.*
8. *Mám právo nahlásit dospělým každého, kdo se na internetu chová divně.*
9. *Mám právo, aby mne nikdo neobtěžoval a netrápil.*
10. *Mám právo, aby mi lidé na internetu prokazovali respekt.“¹⁰⁷*

¹⁰⁶ <http://www.chovani.eu/netiketa/c56>, cit. 15.02.2014

¹⁰⁷ http://www.modralinka.cz/?page=bezpecny_internet, cit. 16.02.2014

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE

4.1 Úvod do problematiky

K výzkumu mne motivoval projekt realizovaný v letech 2011 - 2012 s názvem „*Copingové strategie kyberšikany u adolescentů*.“ Cílem tohoto projektu bylo zjistit, jak se dospívající vypořádávají s online obtěžováním a kyberšikanou. Výzkum probíhal na 34 základních a středních školách v Jihomoravském kraji. Zúčastnilo se ho více než 2000 žáků ve věku od 12 do 18 let. Z výsledků projektu vyplynulo, že cca 20% žáků se setkala s online obtěžováním a pouze 6% žáků se stalo obětmi kyberšikany. Alarmujícím zjištěním však je, že většina útoků (asi 58%) byla prováděna od „agresorů“ ze školního prostředí, tzn., že byla navázána na školní šikanu.¹⁰⁸

4.2 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu je zjistit, zda se v konkrétní vybrané škole vyskytuje kyberšikana a v jaké míře. Předpokládám, že se potvrdí dosud nižší procento výskytu kyberšikany, a tím se otevírá větší prostor pro konkrétní a hlavně včasnou realizaci některých preventivních opatření. Na základě zjištěných výsledků budou předloženy konkrétní postupy, které by mohly být využity jako potencionální řešení a tak zajistit prevenci tohoto nebezpečného jevu na dané škole.

4.3 Zkoumaný vzorek

Cílovou skupinou empirického výzkumu jsou žáci základní školy ve věku od 11 do 15 let. Vybraná škola patří svou kapacitou mezi menší školy, nachází se v obci s poměrně dobrou dostupností do velkých měst, kam žáci po ukončení základního vzdělávání přecházejí na střední školy. Domnívám se, že prostředí menší základní školy poskytuje žákům větší míru bezpečí a důvěrnějšího zázemí než velké městské školy, na které budou přecházet. Menší „vesnickou“ školu jsem si vybrala i proto, že předpokládám, že při potencionálním výskytu kyberšikany bude poskytování případné pomoci operativnější a účinnější. Dále se nabízí otázka, do jaké míry vybraná škola pracuje s opatřeními ve svých preventivních programech a aktivitách tak, aby žáci byli při přechodu na střední městské školy dostatečně informováni o těchto jevech. Předpokládám, že s rozvojem informačních a komunikačních

¹⁰⁸ MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L. *Online obtěžování a kyberšikana II., rozšířená zpráva projektu*, FSS MU. Brno, 2013, s. 19

technologií se v současnosti nebudou lišit platformy zvolené cílové skupiny, prostřednictvím kterých se zvyšují rizika projevů kyberšikany, tedy šikany ve virtuálním světě bez přímého kontaktu.

Vzorek tvoří 78 žáků, z toho 21 žáků 6. ročníku, 19 žáků 7. ročníku, 21 žáků 8. ročníku a 17 žáků 9. ročníku. Cílová skupina tedy nebyla vybrána náhodně, ale vychází z konkrétního počtu žáků v jednotlivých ročnících.

Kapacita školy je 180 žáků a vzhledem k současnému vývoji bude ředitelka žádat ve spolupráci se zřizovatelem o navýšení kapacity pro další školní rok.

Ve školním roce 2013/2014 je ve škole 185 žáků, z toho na druhém stupni 78 žáků. Tito žáci představují cílovou skupinu mého výzkumu.

Pedagogický sbor ve zmíněném školním roce tvoří 15 učitelů, 2 vychovatelky školní družiny a 6 asistentek pedagoga. Ve škole je zřízena funkce metodika prevence a výchovné poradkyně.

Výuku předmětu informatiky ve všech ročnících zajišťuje ve škole pouze 1 pedagogický pracovník. Výuka informatiky byla zavedena v letošním roce od 4. postupového ročníku. Předmět informatika se ve školním roce 2013/2014 vyučuje ve 4., 5., 6. a 7. ročníku, a to 1x týdně. Mladší žáci z nižších ročníků mají možnost navštěvovat kroužek informatiky v rámci školní družiny, který také probíhá 1x týdně.

Všichni pedagogové školy absolvovali v rámci projektu „Informační gramotnost“ dvoustupňovou vzdělávací akci, kde si rozšířili základní uživatelské IC znalosti a dovednosti.

4.4 Metodologie výzkumu

Vzhledem k tomu, že mým cílem je analýza jedné školy, zajímala jsem se o konkrétní školní prostředí. Pro svou práci jsem zvolila kvantitativní metodu výzkumu, a to dotazník. Tato metoda předpokládá jednak oslovení většího počtu žáků a svou anonymitou i určitou vyšší míru otevřenosti při odpovídání na jednotlivé otázky.

Dotazník je rozdělen na 3 oblasti. První mapuje cílovou skupinu a má pouze informativní charakter. Druhá část dotazníku se týká používání mobilních telefonů a třetí užívání internetu. V dotazníku jsou formulované otázky jako otevřené, polootevřené a uzavřené. Po sestavení dotazníku jsem si uvědomila, že je potřeba si ověřit, zda žáci budou otázkám rozumět. Proto jsem se rozhodla pro pilotní ověření dotazníku u dvou žáků a následné korekce (problém s délkou dotazníku, doplnění některých pojmů).

4.5 Sběr dat

Jako metodu sběru dat jsem použila dotazník, který zahrnoval celkem 22 otázek rozdělených do 3 tematických oblastí. Některé otázky měly pouze informativní charakter, některé otázky zůstaly nezodpovězeny, protože se respondenti s daným jevem nesetkali.

První část dotazníku se týkala pouze zmapování cílové skupiny vzhledem k věkovému složení respondentů, složení tříd, počtu zastoupení chlapců a dívek. Druhá část se zabývá používáním mobilních telefonů s připojením na internet, zajímala jsem se i o jejich používání ve školním prostředí pro srovnání s nastavenými školními pravidly.

Třetí část byla zaměřena na užívání internetu, nejčastěji využívané služby a oblast sociálních sítí. Zde vidím velký potenciální prostor pro výskyt zkoumaného negativního jevu.

V závěru dotazníku je položena otevřená otázka ke zjištění, co si respondenti představují pod pojmem kyberšikana.

4.6 Místo výzkumu

Sběr dat jsem prováděla v jedné menší základní škole v okrese Kladno ve Středočeském kraji. V současném školním roce má škola již plně vybavenou počítačovou učebnu (25 počítačů) s internetovým připojením a v každé třídě od 1. stupně je k dispozici učitelům a žákům vždy 1 počítač ve třídě. Všechny jsou připojeny k internetu.

Ve škole i ve třídách je používání internetového prostředí ošetřeno pravidly bezpečného chování ve virtuálním světě, která jsou umístěna na viditelných místech. Pravidla jsou srozumitelná, přizpůsobena jednotlivým věkovým kategoriím a liší se v jednotlivých třídách.

Kontakt jsem získala prostřednictvím svých přátel. Po písemném kontaktu s ředitelkou školy jsme si dohodly termíny a podmínky osobní účasti při provádění výzkumu. Byl mi dán prostor v jednotlivých vyučovacích hodinách informatiky tak, abych mohla dotazníky rozdávat dětem s vysvětlováním některých otázek.

4.7 Časový harmonogram výzkumu

První písemný kontakt s ředitelkou školy proběhl koncem září 2013. Během října 2013 jsem prováděla vlastní výzkumnou práci v terénu, tedy ve vybrané škole. Celkem se jednalo o tři osobní návštěvy. Vzhledem k rozvrhu respondentů a možnostem pracovníků se jednalo o pátky. Součástí první návštěvy bylo i bližší seznámení ředitelky školy

s tématem mé práce, získala jsem i její souhlas s provedením prvotního pilotního vyplnění dotazníku dvěma žáky 7. ročníku a souhlas s následným výzkumem ve všech ročnících 2. stupně školy.

Samotné vyplnění dotazníků respondenty se podle ročníků a množství objasňujících doplnění, vysvětlování otázek pohybovalo v rozmezí od 15 do 30 minut. Všichni respondenti přijali dotazník bez výhrad. Během vyplňování dotazníku jsem se dohodla s přítomnou vyučující informatiky o způsobu předání výstupů z dotazníků, o které projevila zájem.

4.8 Popis vlastního zkoumání

Výzkum jsem prováděla ve více fázích. Nejdříve jsem se seznámila s webovými stránkami školy, kde jsem získala informace o škole samotné, její historii, současnosti a o představách do budoucna. Získala jsem informaci o celkové koncepci školy, probíhajících aktivitách, o velikosti pedagogického sboru a dalších zaměstnancích školy. Seznámila jsem se s některými základními školními dokumenty. Na základě těchto informací jsem si připravila přehled otázek dotazníku. Dále jsem písemně kontaktovala ředitelku školy a domluvila s ní možnosti, termíny a podmínky mého osobního výzkumu. V další fázi během mých osobních návštěv ve škole jsem se zabývala sběrem dat. Připravila jsem 80 dotazníků, aby mohly být rozdány 78 žákům, kteří ve školním roce 2013/2014 byli na 2. stupni ve všech zkoumaných ročnících. V den výzkumu jich bylo rozdáno 71 a všechny jsem použila pro svou práci.

Poslední fáze byla pro mne velmi náročná, zpracování a vyhodnocování dat z dotazníků. Zjistila jsem, že někteří respondenti se neřídili pokyny a vynechali některé otázky, které měli vyplnit. Tyto chyby se vyskytly u 4 respondentů. Další chybou bylo, že 2 respondenti odpověděli na otázky, na které neměli. Ty jsem do výzkumu nezařadila.

Jednotlivé odpovědi jsem rozdělila podle četnosti jednotlivých variant, nejdříve ručně a potom jsem je převedla do elektronické podoby. Vytvořila jsem tabulky a jednotlivé grafy.

4.9 Osobní pohled

Za velmi dobrý nápad považuji přenesení určité míry odpovědnosti za vytváření pravidel bezpečného chování ve virtuálním světě na menší kolektivy, tedy do prostředí konkrétních tříd, protože se žáci lépe znají a přistupují k projektovým úlohám s větší otevřeností.

Během dotazníkového šetření v jednotlivých třídách jsem zjistila, že pravidla bezpečného chování ve virtuálním světě jsou většinou napsána třídním učitelem, jsou sice uzpůsobena věku žáků v jednotlivých ročnících, ale jejich grafické zpracování není příliš nápadité.

Bylo by jistě přínosné přenést více odpovědnosti na žáky, např. tím, že zpracují na základě společně dohodnutých pravidel bezpečného užívání internetu a dalších platform své plakáty s pravidly, plakáty o kyberšikaně a společně je umístí na viditelných místech ve třídě. Pravidla by mohla být i rozčleněna a plakáty obměňovány, např. jedenkrát za měsíc by bylo věnováno častějšímu opakování jednoho nebo dvou pravidel. Domnívám se, že tímto způsobem by si mohli žáci některá pravidla lépe zapamatovat. Jedná se o aktivitu, která vytváří souhrn znalostí a která může zároveň informovat ostatní.

Škola postupně získává nové a nové zkušenosti s chováním žáků na 2. stupni a snaží se je pomocí pravidel zakomponovat do školních dokumentů.

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

5.1 Účastníci šetření

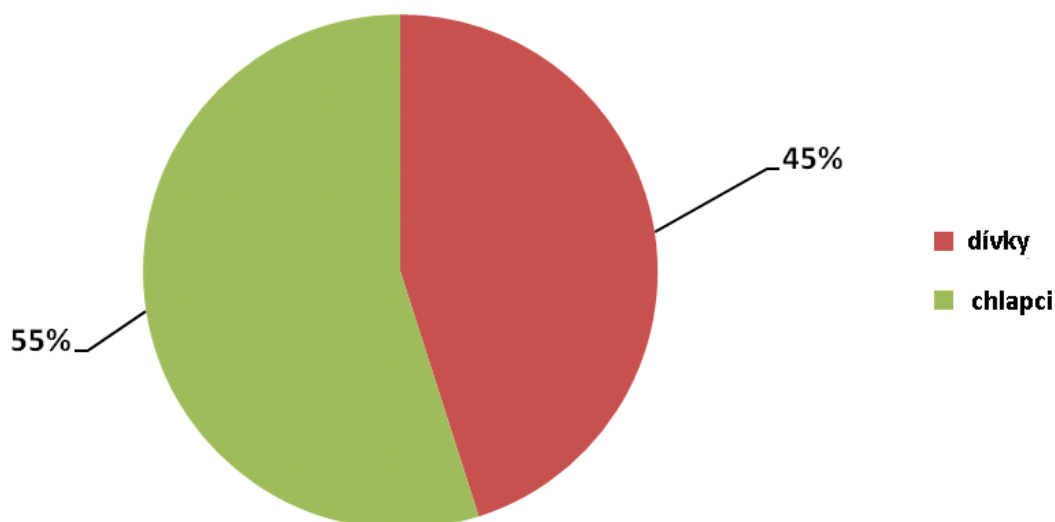
První část dotazníkového šetření měla pouze informativní charakter, jejím cílem bylo zjistit věkové složení žáků 2. stupně zkoumané školy a poměr zastoupení děvčat a chlapců.

Pohlaví a počet respondentů		Věk a ročník								
		11		12		13		14		15
		6.r.	6.r.	7.r.	7.r.	8.r.	8.r.	9.r.	9.r.	
Dívky	32	2	6	3	7	1	8	4	1	
Chlapci	39	0	8	2	6	2	9	9	3	
Celkem	71	2	19		16		30		4	

Tab. 3 Účastníci šetření

Z tabulky vyplývá, že v 6. ročníku se zúčastnilo šetření **16** žáků, z toho 8 dívek a 8 chlapců ve věku 11 - 12 let. V 7. ročníku se zúčastnilo **18** žáků, z toho 10 dívek a 8 chlapců ve věku 12 - 13 let. V 8. ročníku se šetření zúčastnilo **20** žáků ve věku 13 - 14 let, z toho 9 dívek a 11 chlapců a v 9. ročníku **17** žáků, z toho 5 dívek a 12 chlapců ve věku 14 - 15 let.

Počet respondentů dle pohlaví

Graf 1 Počet respondentů dle pohlaví

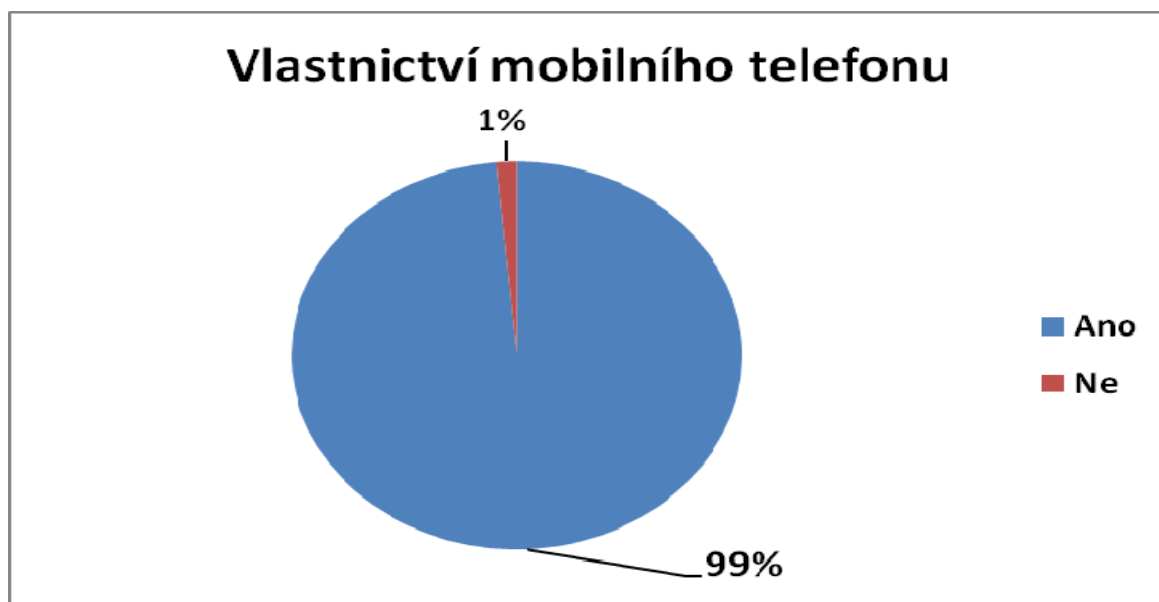
Respondenti nebyli vybráni náhodně. Dotazníky byly připraveny pro všechny žáky 2. stupně zkoumané školy. Jednalo se celkem o 78 žáků. V den vlastního dotazníkového šetření bylo ve škole přítomno 71 žáků. Všichni dotazník vyplnili. Věk respondentů je od 11 do 15 let, z toho dívky jsou zastoupeny 45% a chlapci 55%. Nejpočetněji zastoupenou skupinou jsou žáci ve věku 14 let.

5.2 Mobilní telefony

Předmětem výzkumu bylo zjistit, zda respondenti vlastní mobilní telefony s připojením na internet, zda je používají ve škole, které činnosti prostřednictvím této platformy praktikují nejvíce. Další otázky se týkaly, zjišťování výskytu kyberšikany prostřednictvím mobilních telefonů. Jednalo se o druhou tematickou oblast dotazníku.

Máš mobilní telefon s připojením na internet?

Tato otázka zjišťovala, jak jsou vybaveni současní žáci zkoumané školy IC technologiemi.

Graf 2 Vlastnictví mobilního telefonu

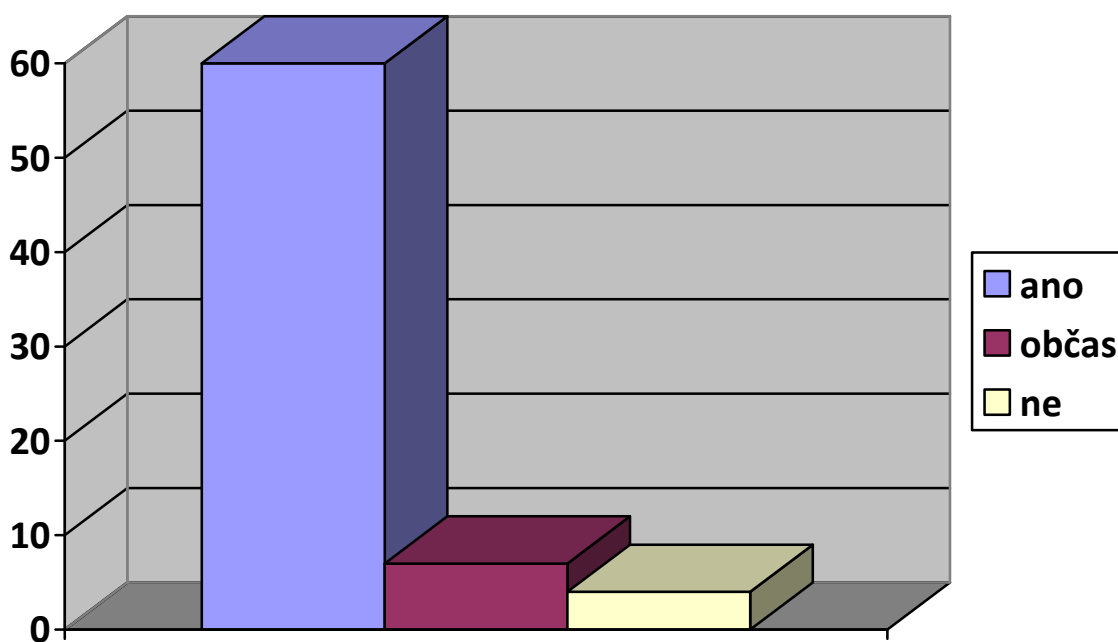
Z prováděného šetření vyplynulo, že téměř většina respondentů ve škole má svůj mobilní telefon s připojením na internet, celkem 99% respondentů. Je zde vytvořena velká základna pro kyberšikany právě přes tuto platformu.

Nosíš mobilní telefon do školy?

Tato otázka měla zjišťovat, zda je mobilní telefon neoddělitelnou součástí dnešních žáků i v prostředí malé „vesnické“ školy, kde není např. důvod být ve spojení s rodiči kvůli dopravě do školy apod.

Nosíš mobilní telefon do školy?		
Ano	60	84,5%
Občas	7	9,9%
Ne	4	5,6%

Tab. 4 Mobilní telefon ve škole

Graf 3 Mobilní telefon ve škole

Z průzkumu vyplynulo, že naprostá většina respondentů nosí mobilní telefony do školy, **ano** uvádí 60 respondentů, **občas** uvádí 7 respondentů a **ne** označili 4 respondenti. Vyjádřeno v procentech, jedná se celkem o 94,4% žáků 2. stupně, kteří mají mobilní telefon ve škole každý den nebo občas.

Pouhých 5,6% žáků mobilní telefon do školy nenosí, přestože ho vlastní.

Pokud nosíš mobilní telefon do školy, napiš hlavní důvod, proč?

Tato otázka se pokoušela odhalit nejčastější důvody, proč žáci nosí telefony stále u sebe.

Respondenti, kteří mobilní telefon do školy nosí pokaždé nebo občas, jako hlavní důvody uvádějí následující:

spojení s rodinou (42 respondentů)

povídání s kamarády (12 respondentů)

hraní her (10 respondentů)

2 respondenti uvedli jako důvod možnost internetového připojení kvůli vyhledávání informací do výuky a 1 respondent uvedl, že mobil používá jako kalkulačku.

4 respondenti tuto otázku vynechali.

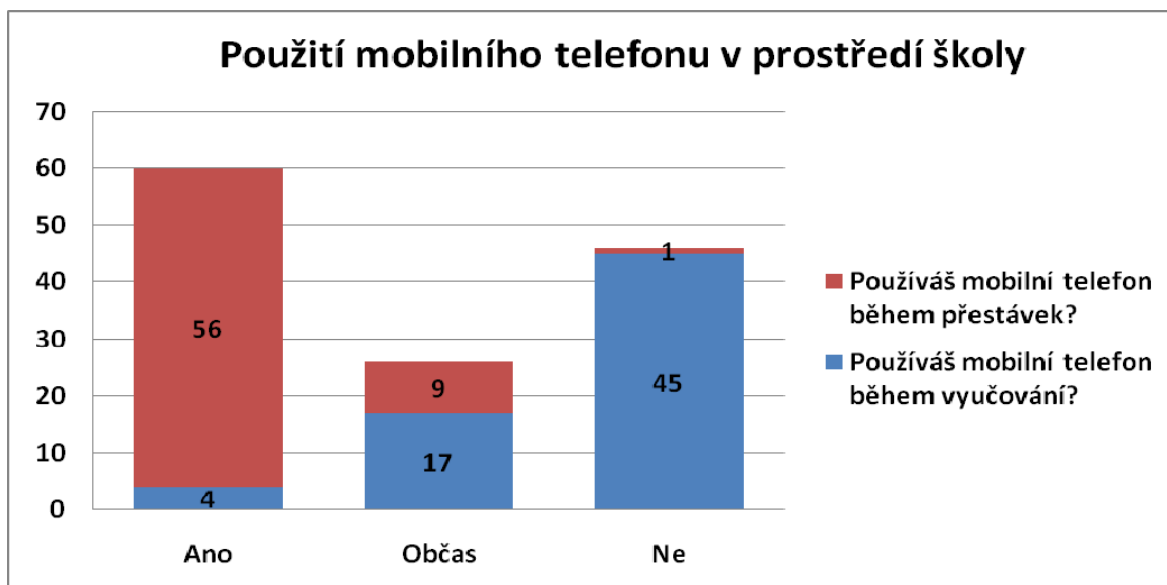
Podle zjištěných dat je ve zkoumané škole hlavním důvodem, proč žáci nosí mobilní telefony do školy, být ve spojení s rodiči, což jsou dohodnutá pravidla mimo školní prostředí.

Používáš mobilní telefon ve škole, během přestávek nebo během vyučování?

Z toho vyplynula další data tak, jak jsou uvedena v tabulce a následně v grafu.

Použití mobilního telefonu ve škole	ANO	%	OBČAS	%	NE	%
Během vyučování?	4	6,1%	17	25,7%	45	68,2%
Během přestávek?	56	84,9%	9	13,6%	1	1,5%

Tab. 5 Použití mobilního telefonu ve škole

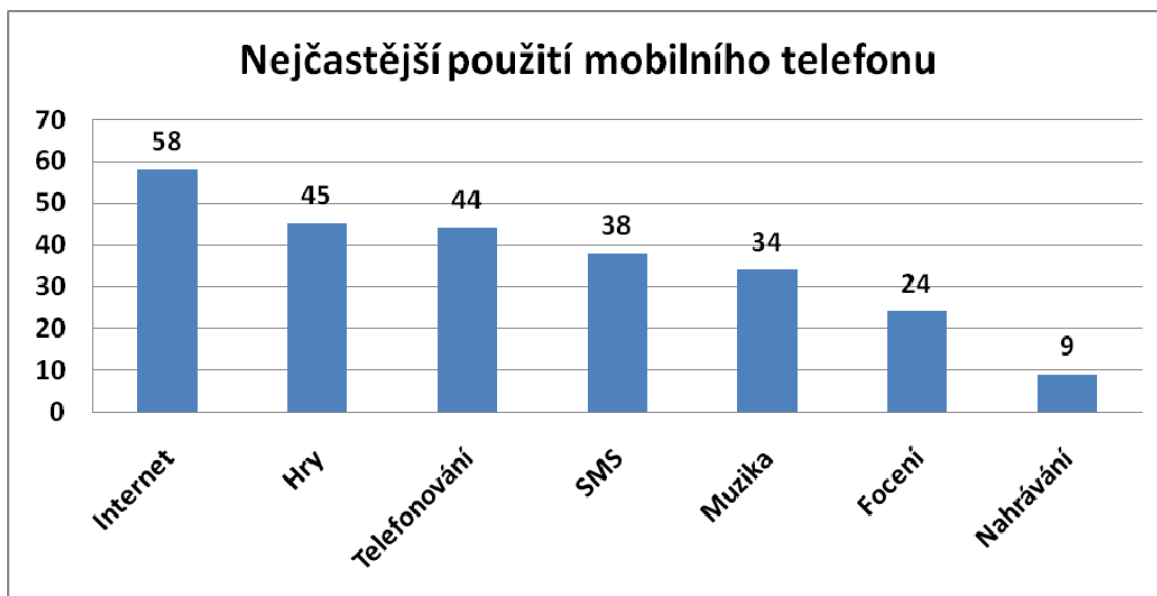
Graf 4 Použití mobilního telefonu v prostředí školy

Respondenti, kteří mobilní telefon do školy nosí, jej ve škole také používají, a to nejčastěji během přestávek. Výjimkou však není ani použití během vyučování, a to především žáci z osmých a devátých tříd. Jedná se o 4 respondenty, kteří přiznávají, že telefon v průběhu vyučování používají, dalších 9 respondentů jej během vyučování využívá alespoň občas.

Na tuto otázku neodpovědělo 5 respondentů. I přes anonymitu dotazníku si jsou možná vědomi rozporu se školními pravidly.

Co na mobilním telefonu obvykle nejvíce používáš?

K otázce byla připojena nabídka aktivit. Respondenti mohli označit více možností. Jednalo se tedy o otevřenou otázku. Cílem otázky bylo zjistit, do jaké míry se zkoumaní žáci pohybují ve virtuálním prostředí prostřednictvím této platformy.

Graf 5 Nejčastější použití mobilního telefonu

Z průzkumu vyplynulo, že respondenti, kteří vlastní mobilní telefony s připojením na internet, jej také nejvíce využívají (58 respondentů).

Dále následovalo hraní her (45 respondentů) a telefonování (44 respondentů).

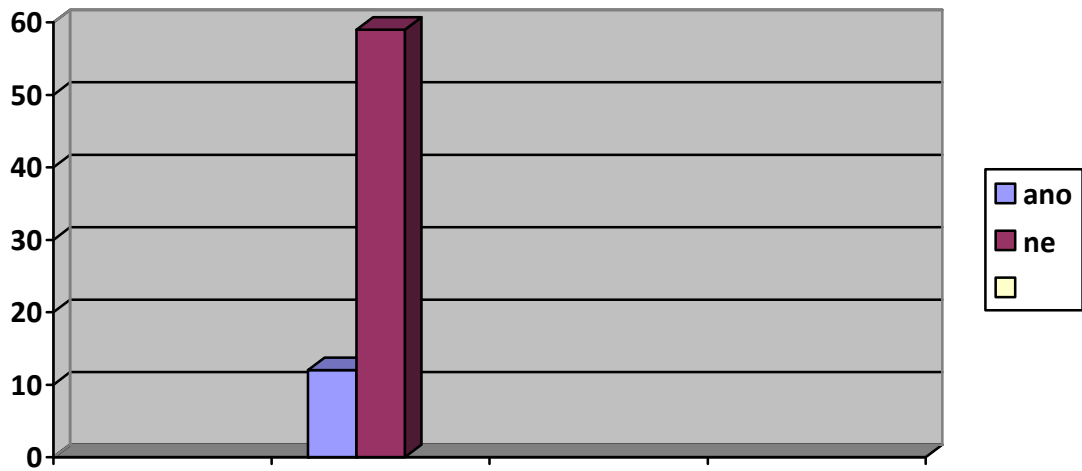
Oproti tomu nejméně mobilní telefon využívají respondenti k nahrávání a focení. V této otázce odpovídaly dívky shodně jako chlapci, neprojevíly se ani žádné výraznější rozdíly u žáků z různých tříd.

Dostal/a jsi někdy prostřednictvím internetového připojení na mobilním telefonu nebo prostřednictvím SMS, MMS zprávy, kde Tě někdo urážel nebo zesměšňoval?

Otázka byla uzavřená a měla zjistit výskyt kyberšikany prostřednictvím mobilních telefonů.

Hanlivé zprávy prostřednictvím mobilu	Počet respondentů	Vyjádřeno v %
ANO	12	16,9%
NE	59	83,1%

Tab. 6 Urážející, zesměšňující zprávy prostřednictvím mobilního telefonu

Graf 6 Urážející, zesměšňující zprávy prostřednictvím mobilního telefonu

S tímto negativním jevem se prostřednictvím mobilu setkalo 12 respondentů, což představuje 17% zkoumaných, a to bez rozdílu pohlaví.

Na tuto otázku navazovaly další otázky, které se týkaly znalosti osoby útočnicka, jaké respondenti zažívali pocity, jakým způsobem odpověděli a zda jejich řešení pomohlo a do jaké míry zesměšňování či urážení přestalo.

Pokud ano, víš od koho?

Otázka sledovala, zda oběti těchto zpráv znali útočnicka.

Všech 12 respondentů uvádí v dotazníku, že znali toho, kdo jim tyto zprávy poslal.

Pokud ano, jak ti bylo?

Jednalo se o otevřenou otázku, kde mohli respondenti zaškrtnout i více možností. Otázka sledovala nejčastější pocity obětí urážejících, zesměšňujících zpráv.

Pocit	Počet respondentů	Vyjádřeno v %
Smutek	2	16,7%
Vztek	12	100%
Strach, obavy	0	0%
Byl/a jsem otrávený/á	0	0%
Nejraději bych nešel/la do školy	0	0%
Bolest břicha, hlavy	0	0%
Bezradnost	0	0%
Jiné – popiš:	0	0%

Tab. 7 Pocity respondentů

Ze 12 respondentů, kteří obdrželi prostřednictvím mobilního telefonu urážející nebo zesměšňující zprávy, uvádí, že nejčastějším jejich pocitem byl vztek (12 respondentů, což představuje plných 100% žáků, kteří se s tímto jevem setkali) a 2 respondenti uvedli, že zažili smíšené pocity vztek a smutek. Jednalo se o 2 dívky. Další pocity respondenti neuvedli.

Jak jsem to řešil/a? Jak řešení pomohlo?

Opět se jednalo o otevřenou otázku, kde bylo nabídnuto více možností a respondenti mohli označit více možností. Tato otázka skrývala ještě podotázku, která zjišťovala míru účinnosti použitého řešení, bylo použito škály od 1(nepomohlo to) do 5 (pomohlo to, přestalo to).

a) Jak jsem to řešil/a?

Předkládám následující způsoby řešení tak, jak je uvedlo všech dvanáct respondentů, kteří nevyužili možnost zaškrtnout více odpovědí:

Způsob řešení	Počet respondentů	Vyjádřeno v %
Odpověděl/a jsem stejně	9	75%
Smazal/a jsem to	2	16,7%
Řekl/a jsem „pisálkovi“ ústně, aby toho příště nechal	1	8,3%

Tab. 8 Způsob řešení

Z odpovědí respondentů vyplývá, že se nejvíce pouštěli do konfrontace s útočníkem, kterého znali, prostřednictvím stejných kanálů, tzn., že se stali také útočníky, pouze 1 respondent zvolil přímou formu konfrontace s útočníkem. 2 respondenti ve své podstatě neudělali nic jiného, než že hanlivé zprávy smazali. Šlo o stejné respondenty, kteří v předcházející otázce odpověděli, že zažili smíšené pocity (vztek a smutek). Považují je tedy za oběti. Pokud toto vyjádříme v procentech, vypadá to následovně:

75% respondentů můžeme považovat současně za oběti i za útočníky.

16,7% respondentů můžeme považovat za oběti.

8,3% respondentů bylo obětí, která si to přímo vyřídila s útočníkem tváří v tvář.

b) Jak řešení pomohlo? – Účinnost řešení

Způsob řešení	0 bodů	1 bod	2 body	3 body	4 body	5 bodů
Odpověděl/a jsem stejně	0	1	1	1	0	6
Smazal/a jsem to	0	0	1	1	0	0
Řekl/a jsem „pisálkovi“ ústně, aby toho příště nechal	0	0	0	0	0	1

Tab. 9 Účinnost řešení

Přestalo to (5 bodů)

6 respondentů, kteří odpověděli stejným způsobem útočníkovi.

1 respondent, který zvolil přímou konfrontaci.

Pomohlo to i nepomohlo (3 body)

1 respondent, který zvolil stejný způsob odpovědi útočníkovi.

1 respondent, který zprávu smazal.

Moc to nepomohlo (2 body)

1 respondent, který zvolil stejný způsob odpovědi útočníkovi.

1 respondent, který zprávu smazal.

Nepomohlo to (1 bod)

1 respondent, který odpověděl stejným způsobem útočníkovi.

Jako nejúčinnější způsob řešení se u zkoumané cílové skupiny objevil způsob, že oběti odpověděli útočníkovi stejným způsobem a stali se z nich útočníci sami.

5.3 Internet

Tato oblast dotazníku byla zvláště věnována internetovému prostředí, bez ohledu o jakou platformu se jednalo. Bylo zde zkoumáno, jak často se žáci pohybují na internetu, jakými činnostmi se na internetu nejčastěji zabývají, kolik mají přátel na sociálních sítích a zda se setkali s kyberšikanou právě prostřednictvím internetu.

Máš doma připojení na internet?

Na otázku, zda mají žáci doma připojení na internet, odpovědělo všech 71 respondentů, že ano. Tedy celých 100% dotázaných. Může se jednat o jakoukoliv platformu. Z předchozí zkoumané oblasti, která se týkala mobilních telefonů, vyplynulo, že celých 99% zkoumaných žáků vlastní mobilní telefony s připojením. Zbývající 1% tedy vlastní doma např. počítač s připojením nebo používají mobilní telefony rodičů, sourozenců, tablety atd.

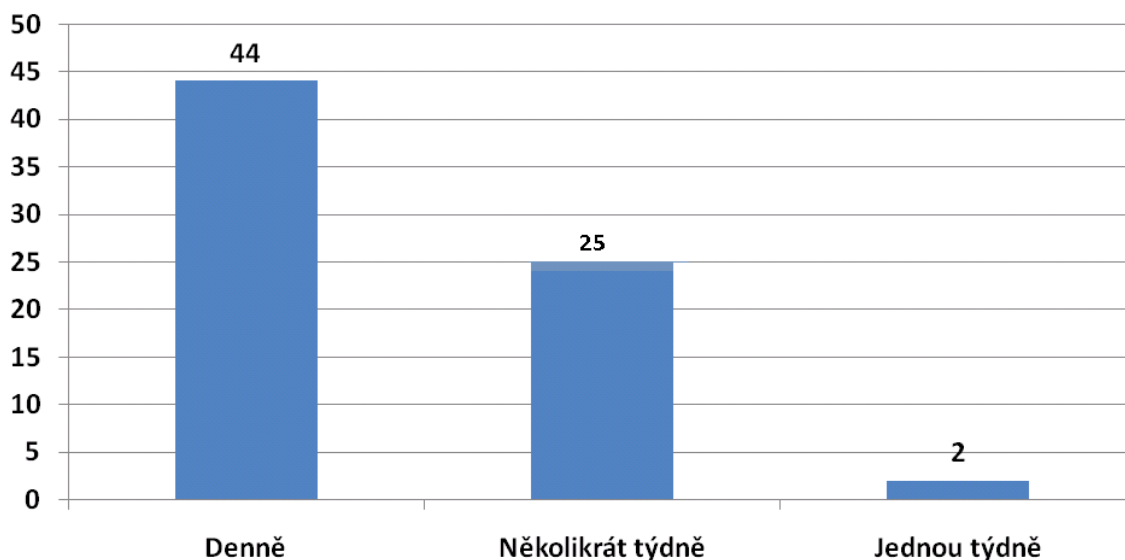
Jak často používáš internet?

Tato otázka sleduje, kolik času tráví respondenti na internetu, kde jsou velká rizika kyberšikany.

Ročník	6.	7.	8.	9.	Celkem	Vyjádřeno v %
Denně	6	9	15	14	44	62%
Několikrát týdně	9	9	4	3	25	35,2%
Jednou týdně	1	0	1	0	2	2,8%
Celkem	16	18	20	17	71	100%

Tab. 10 Jak často používáš internet?

Jak často používáš internet?

Graf 7 Jak často používáš internet?

Z průzkumu vyplývá, že nejvíce respondentů pobývá na internetu denně, jedná se o 62% odpovídajících, byla zřejmá stoupající tendence s rostoucím věkem respondentů. Dívky a chlapci odpovídali shodně, neprojevil se žádný větší rozdíl mezi pohlavími.

Jak často používáš internet zahrnovala ještě podotázku pro žáky, kteří tráví určitý čas na internetu denně. Jednalo se o zpřesnění časového údaje.

Žákům byla nabídnuty možnosti a zde předkládám výstupy:

Počet hodin	Počet účastníků	Vyjádřeno v %
0 – 1	2	4,5%
1 – 2	18	40,9%
2 – 3	21	47,7%
3 – 4	1	2,3%
4 a více	2	4,5%

Tab. 11 Čas strávený na internetu

Ze 44 respondentů, kteří se pohybují denně na internetu uvádí 21 z nich, že se jedná denně o 2 - 3 hodiny, dále pak následuje 18 respondentů, kteří stráví svůj čas na internetu do 2 hodin denně. Vyskytli se i 2 respondenti, kteří uvádí, že na internetu pobývají 4 a více hodin. V otázce nebylo specifikováno, zda se jedná o všední den nebo víkendový den. Stálo by to za bližší prozkoumání. Nejčastěji tedy respondenti uvádějí, že na internetu tráví 1 - 3 hodiny denně.

Co obvykle děláš na internetu?

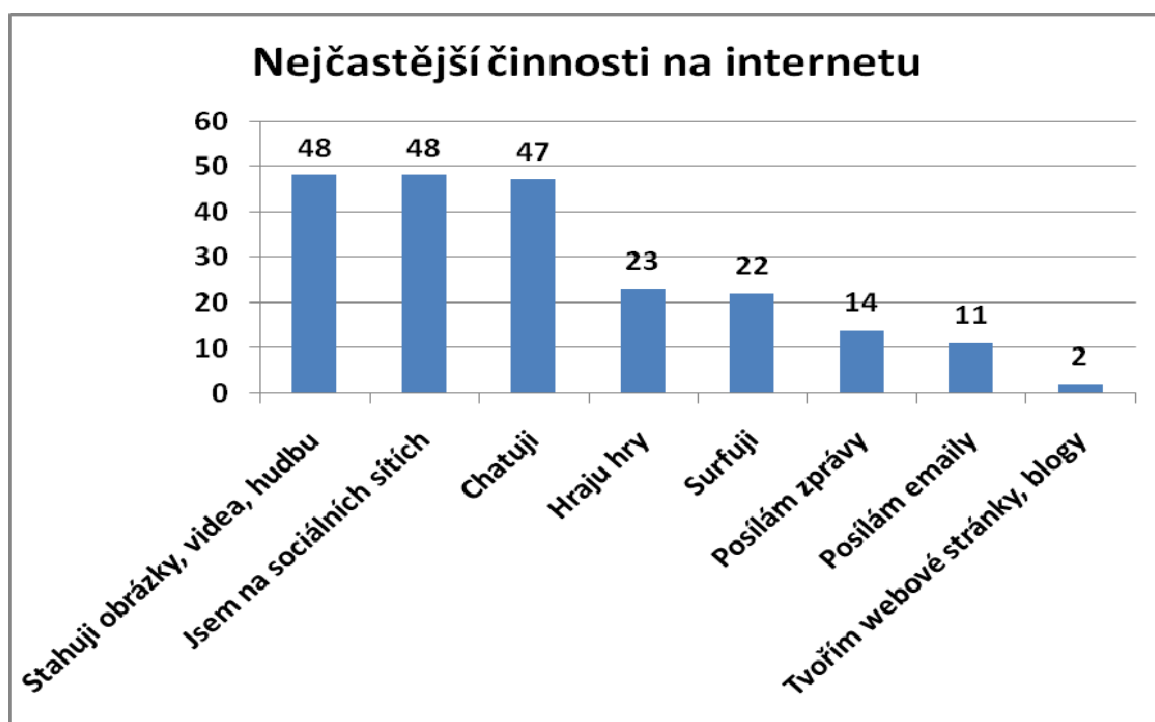
V rámci průzkumu jsem také zjišťovala, jakým způsobem respondenti čas na internetu tráví. Otázka byla připravena jako otevřená, mohli zaškrtnout více odpovědí. Cílem bylo zmapovat u zkoumaných žáků nejčastější aktivity v kyberprostoru.

Co na internetu děláš?	Počet odpovědí
Hraji hry	23
Stahuji obrázky, videa, hudbu	48
Posílám zprávy	14
Chatuji	47
Surfuji	22
Tvořím webové stránky, blogy	2
Jsem na sociálních sítích	48

Posílám e-maily	11
Jiné - Nakupování, učení	1

Tab. 12 Nejčastější činnosti na internetu

Děti na internetu nejčastěji tráví čas na sociálních sítích a stahují obrázky, videa a hudbu. Pouze jedno z odpovídajících dětí zmínilo, že internet používá k učení.

Graf 8 Nejčastější činnosti na internetu

Z průzkumu vyplývá, že nejvíce respondentů tráví svůj čas na sociálních sítích a stahováním videí, hudby a obrázků, shodně uvedlo tyto aktivity 48 respondentů, jako třetí nejčastější aktivitu uvedlo 47 respondentů chatování. Nejméně využívanou aktivitou je tvoření webových stránek a blogů. Vyskytl se také 1 respondent, který uvedl jako aktivitu nakupování a učení.

Protože jsem předpokládala, že nejčastější aktivitou respondentů bude trávení času na sociálních sítích, připravila jsem v dotazníku podotázky :

a) Víš, kolik máš přátel na sociálních sítích?

Víš, kolik máš přátel na sociálních sítích?	Počet odpovědí	Vyjádřeno v %
ANO	14	19,7%
NE	57	80,3%

Tab. 13 Víš, kolik máš přátel na sociálních sítích?

Z průzkumu vyplývá, že respondenti nemají skutečný přehled o počtu svých přátel na sociálních sítích, jedná se o velkou skupinu, přes 80%. Přesto, že si dávají do přátel lidi, které znají, jejich počet pro ně není důležitý. Z respondentů, kteří uvedli, že přehled o počtu přátel mají, se jednalo o 9 dívek.

b) Kteří to jsou nejvíce? Respondenti měli vypsát i více možností.

Nejčastější odpovědi na tuto otázku byly tyto:

Kamarádi. (59 respondentů)

Spolužáci. (53 respondentů)

Kamarádi z fotbalu. (12 respondentů)

c) Máš v přátelích i své rodiče?

Máš v přátelích své rodiče?	Počet odpovědí	Vyjádřeno v %
ANO	27	38%
NE	44	62%

Tab. 14 Máš v přátelích i své rodiče?

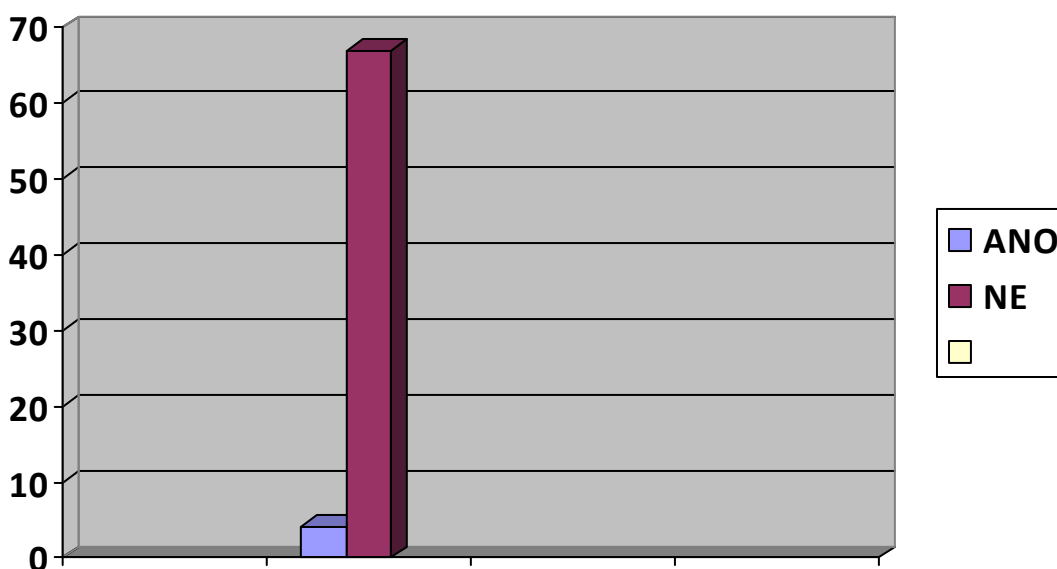
Na tuto uzavřenou otázku odpověděla většina respondentů, celkem 44, což představuje 62%, že rodiče v přátelích na sociálních sítích nemá.

Stalo se ti někdy, že tě opakovaně někdo prostřednictvím internetu obtěžoval, urážel, zesměšňoval nebo ti vyhrožoval?

Tato otázka zjišťovala u zkoumané cílové skupiny žáků výskyt kyberšikany. Otázka byla uzavřená.

Opakované obtěžování, urážení, zesměšňování, vyhrožování na internetu	Počet odpovědí	Vyjádřeno v %
ANO	4	5,6%
NE	67	94,4%

Tab. 15 Obtěžování, urážení, zesměšňování, vyhrožování na internetu

Graf 9 Obtěžování, urážení, zesměšňování, vyhrožování na internetu

Z celkového počtu 71 respondentů se vyskytla odpověď na opakované obtěžování, urážení, zesměšňování nebo vyhrožování odpověď **ano** pouze u 4 respondentů, což představuje 5,6% odpovídajících respondentů. Jednalo se o 3 dívky a 1 chlapce.

Pokud ano, jakým způsobem?

Jednalo se o otevřenou otázku, kde bylo nabídnuto více možností. Opět mohli respondenti označovat více způsobů.

Všichni 4 respondenti se shodli a označili jako způsob zesměšňování nebo urážení na sociální síti, 2 respondenti uvedli, že na Facebooku.

Jak jsem to řešil/a? Jak řešení pomohlo?

Jednalo o otevřenou otázku, kde bylo respondentům nabídnuto více možností a mohli uvádět více možností způsobů řešení. Tato otázka skrývala ještě podotázku, která zjišťovala míru účinnosti použitého řešení, bylo použito škály od 1(nepomohlo to) do 5 (pomohlo to, přestalo to).

Jak jsem to řešil/a?

Tady každý respondent uvedl zcela jiný způsob řešení stejné situace.

Vyfotil/a jsem obrazovku a celé to uložil/a. 1 respondent (chlapec)

Řekl/a jsem to rodičům. 1 respondent (dívka)

Zablokoval/a jsem to,co bylo online. 1 respondent (dívka)

Neudělal/a jsem nic. 1 respondent (dívka)

Jak řešení pomohlo?

Přestalo to (5 bodů) Dívka, která neudělala nic.

Pomohlo to (4 body) Dívka, která zablokovala agresora.

Pomohlo to (2 body) Dívka, která to řekla rodičům.

Chlapec, který obrazovku vyfotil a uložil.

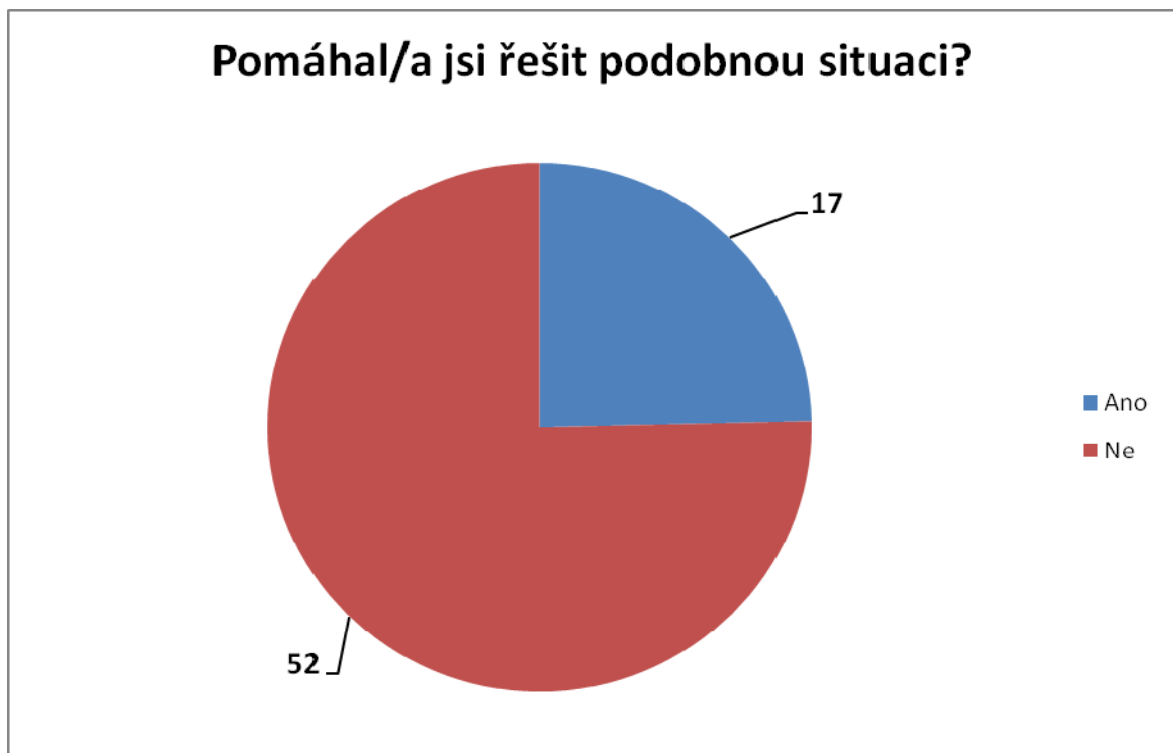
Pomáhal/a jsi řešit kamarádovi někdy podobnou situaci?

Otázka byla postavena jako uzavřená a měla za cíl zmapovat, zda se zkoumaní žáci s jevem jako je kyberšikana setkali zprostředkovaně, prostřednictvím kamarádů.

Pomáhal/a jsi řešit podobnou situaci?	Počet odpovědí	Vyjádřeno v %
Ano	17	24,6%
Ne	52	75,4%
Celkem	69	100%

Tab. 16 Pomáhal/a jsi řešit podobnou situaci?

Na tuto otázku neodpověděli dva respondenti.

Graf 10 Pomáhal/a jsi řešit podobnou situaci?

Téměř 25% respondentů již má zkušenost s obdobnou situací u svých kamarádů, a to častěji dívky než chlapci.

Víš, co je to kyberšikana?

Otázka byla postavena jako uzavřená.

Ze 71 odpovídajících celkem 97% respondentů udává, že zná pojem kyberšikana.

Předpokládala jsem, že většina respondentů odpoví kladně, a proto jsem připravila v dotazníku doplňující úkol. Pokud respondenti odpověděli, že ví, co je kyberšikana, měli se pokusit o vysvětlení pojmu svými slovy.

Z rozboru výsledků vyplynulo, že zhruba 90% respondentů ví, co je obsahem kyberšikany, tj. zjednodušeně nejčastěji opakovali: šikanování přes internet, přes mobilní telefon nebo když někdo někoho fotí a pak to dává na facebook a tím ho zesměšňuje apod.

Mezi dotázanými, kteří odpověděli ano, se objevili i ti, kteří považují za kyberšikanu „zesměšňování a mlácení lidí“ (dívka, 13 let), „vyhrožování“ (dívka, 13 let), „fyzické ubližování“ (chlapec, 12 let), či „velkou šikanu určitého člověka“ (dívka, 12 let).

5.4 Shrnutí dotazníkového šetření a diskuse

Respondenti nebyli vybráni náhodně. Šetření se zúčastnilo 71 žáků od 6. do 9. ročníku, kteří navštěvují běžnou základní školu v menší obci ve Středočeském kraji. Věk respondentů je od 11 do 15 let, z toho dívky jsou zastoupeny 45% a chlapci 55%. Nejpočetněji zastoupenou skupinou jsou žáci ve věku 14 let.

Dotazníkové šetření jsem zaměřila na zmapování využívání mobilních telefonů a internetu z důvodu, že se stávají jedním z nástrojů nové formy šikany - kyberšikany.

Z prováděného šetření vyplynulo, že téměř většina respondentů ve škole má svůj mobilní telefon s připojením na internet, celkem 99% respondentů. Je zde tedy vytvořena velká základna pro kyberšikanu právě přes tuto platformu.

Dalším zjištěním bylo, že téměř 90% žáků má mobilní telefony stále u sebe, tedy i ve škole. Sice v menšině, ale přesto je používají i během vyučování.

Mobilní telefony jsou zkoumanými žáky nejvíce využívány právě kvůli připojení na internet, následuje hraní her a teprve jako třetí se objevuje původní funkce mobilních telefonů, telefonování.

Prostřednictvím mobilních telefonů se ve zkoumané škole setkalo 17% odpovídajících s tím, že se mobilní telefon stal nástrojem zesměšňování, urážení, verbálního napadání jejich osoby. Ve většině to vyvolávalo negativní pocity jakou jsou vztek a smutek.

Z výsledků šetření dále vyplynulo, že možnost internetového připojení má již plných 100% dotázaných žáků 2. stupně ZŠ. Čas, který tráví 62% odpovídajících žáků denně na internetu se zhruba u 90% z nich pohybuje v rozmezí od 1 do 3 hodin. Nebylo specifikováno, zda se jedná o všední či víkendový den.

Dále vyplynulo, že používání internetu denně narůstá se vzrůstajícím věkem, tzn. ve vyšších ročnících.

Nejčastějšími aktivitami na internetu jsou u zkoumaných žáků ve věku od 11 do 15 let účast na sociálních sítích, stahování videí, hudby, obrázků a chatování.

Nejméně internet využívají ke školní přípravě.

Na sociálních sítích zkoumaní žáci téměř nesledují počet svých přátel, jedná se o většinu respondentů, přes 80% žáků. Mezi přáteli mají nejčastěji kamarády a spolužáky.

Rodiče se v přátelích na sociálních sítích vyskytují, ale uvádí je pouze 38% dotázaných žáků.

Při zkoumání výskytu kyberšikany prostřednictvím internetu odpovědělo pouze necelých 6% žáků, že se s tímto jevem osobně setkali, což koresponduje s výsledkem šetření v rámci projektu „*Copingové strategie kyberšikany u adolescentů*“, který byl realizován v letech 2011 - 2012 v České republice.

Jako způsob řešení použili oběti kyberšikany technické dovednosti, ale i svěření se rodičům nebo neudělali vůbec nic.

Zhruba 25% žáků se s kyberšikanou setkalo zprostředkovaně, pomáhali kamarádům.

Mapováním znalosti obsahového pojmu novodobého jevu kyberšikany se ukázalo, že asi 90% dotázaných žáků tomuto jevu rozumí, že ví, co je obsahem.

Z dotazníkového šetření vyplynula data, která považují za důležitá pro svou práci.

Škola se snaží o rozvoj praktických dovedností, rozvíjí znalosti práce s informačními a komunikačními technologiemi. Snaží se umožňovat dostupnými prostředky tuto výuku i mladším žákům na 1. stupni. Dále využívá možnosti zvyšovat úroveň ICT dovedností a znalostí pedagogů ve škole. Určitou nevýhodou je, že veškerou výuku předmětu informatika zajišťuje pro celou školu jeden vyučující a pedagogové prošli pouze základními vzdělávacími akcemi ICT dovedností a znalostí.

Potenciální řešení a prevence kyberšikany

Z průzkumu v konkrétních podmínkách základní školy vyplynulo, že všichni žáci 2. stupně se pohybují v kyberprostoru, tedy v potenciálním prostředí pro kyberšikanu. Všichni tedy

mohou vstupovat do virtuálního světa prostřednictvím různých platforem a přebírat v tomto světě různé role. Je to svět, který přesahuje svou velikostí konkrétní školní prostředí. Bohužel, často na školní šikanu navazuje.¹⁰⁹ To je jeden z důvodů, proč by se měla právě škola rovněž podílet na snižování rizika kyberšikany, a to v oblastech prevence a intervence.

Prevence

Podle výsledků průzkumu v konkrétní škole se ukazuje, že většina žáků 2. stupně se dosud s kyberšikanou nesešla přímo v roli oběti, asi 25% dotázaných pomáhalo kamarádovi nebo kamarádce řešit podobnou situaci. O to větší prostor se nabízí v oblasti prevence. Jedná se o úkol dlouhodobý a měl by se týkat všech zúčastněných, kteří se ve školním prostředí vyskytují, tedy učitelů, žáků a rodičů.

Co mohou dělat učitelé

- Rozšiřovat své znalosti a dovednosti spojené s využíváním informačních a komunikačních technologií.
- Rozšiřovat své vlastní vědomosti o bezpečném používání internetu, o negativních jevech spojených s virtuálním světem a předávat je svým žákům vhodnou formou, a tím zvyšovat povědomí žáků o bezpečném pohybu ve virtuálním světě.
- Konkrétně realizovat ve svých hodinách programy původně určené pro školní šikanu, např. sociální hry, online hry, které budují správný postoj vůči šikaně jako takové, podporovat a vyvolávat diskuzi na danou problematiku, vyhlášovat soutěže, podporovat žáky v otevřeném sdělování svých pocitů apod.
- Zvyšovat povědomí žáků o jevech online obtěžování a kyberšikaně, např. v rámci přehrávání rolí zvyšovat povědomí o tom, co je a co není kyberšikana, výroba a prezentace „kyberplakátů“, informačních letáků s odkazy, kam se obrátit, když...
- Aktivně se podílet se na budování otevřeného a bezpečného prostředí pro všechny žáky, tzn. nepodceňovat případná sdělení žáků, budování respektu k ostatním účastníkům v kyberprostoru - nedělat druhým to, co by sami nechtěli zažít, reagovat na negativní projevy žáků, ukazovat konkrétní způsoby řešení, např. možnost přehrávání rolí v rámci společných aktivit, technická řešení, pomoc dospělých v rámci školy a v rámci různých organizací.
- Aktivně spolupracovat s kolegy školy a spolupracujícími škol - předávání informací a zkušeností s problematikou šikanování.

¹⁰⁹ MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L. *Online obtěžování a kyberšikana II., rozšířená zpráva projektu*, FSS MU. Brno, 2013, s. 19

- V rámci pravidelné spolupráce s rodiči (různé typy třídních i celoškolských akcí) zvyšovat povědomí rodičů o virtuálním světě, bezpečném pohybu v něm, možnostech technických řešení, způsobech nastavení kontroly apod.

Intervence

Průzkum v konkrétní škole potvrdil, že s kyberšikanou se přímo jako oběť setkalo necelých 6% žáků a asi 25% dotázaných pomáhalo kamarádovi, kamarádce řešit podobnou situaci.

Co mohou dělat učitelé

- Nepodceňovat problémy sdělované žáky nebo jejich rodiči.
- Podpořit žáky i rodiče ve sdělování, popř. ukázce toho, co se stalo.
- Citlivě mapovat negativní jevy a jejich okolí, oběti, možné agresory, podporující osoby, možné příčiny - např. předsudky, problematické chování agresora apod.
- Využívat intervenční programy, doplňovat je, upravovat, pracovat s nimi.
- Systematicky pracovat s účastníky negativních jevů - oběťmi, známými agresory i přihlížejícími v rámci školního prostředí, ve spolupráci s rodiči, psychology, spolupracujícími organizacemi, policií, atd.
- Podporovat žáky, kteří se s negativními jevy setkali jako přihlížející, v jejich otevřeném sdělování dospělým a dávat najevo, že škola je připravena jejich podněty přijímat a řešit.
- Systematicky kontrolovat konkrétní prostředí, kde došlo k negativnímu jevu, tzn. zajímat se o vztahy ve třídě, hledat způsoby, jak je „ozdravit“ apod.
- Přímá pomoc ohroženým žákům, obětem, jejich rodičům radou, jak se bezprostředně chránit, jak zajišťovat důkazy, kam se obrátit.

Řešení, která jsem zde uvedla, se týkají školního prostředí ze strany pedagogických pracovníků. Osobně se domnívám, že je potřeba děti pozitivně ovlivňovat, motivovat, předkládat jim pozitivní vzory a vzorce chování ve vztazích k ostatním lidem, předávat etické hodnoty.

Prevence realizovaná samotnými rodiči ve spolupráci se školou je velmi efektivní formou prevence, které lze dosáhnout.

Protože kyberprostor však přesahuje půdu školy, jeho prostředí je většinou anonymní, považuji za velmi důležité celkové zvyšování povědomí o samotném prostředí, o tom jak se v něm bezpečně pohybovat, jak se bezprostředně chránit, kam se obrátit, s kým spolupracovat apod. nejen u žáků, učitelů, rodičů, ale i širší veřejnosti.

ZÁVĚR

V této diplomové práci pod názvem „Kyberšikana a její potencionální řešení na základní škole“ jsem se zabývala popisem a analýzou sociálně patologického jevu, kyberšikanou. V teoretické části popisuji a definuji pojmy, které jsou úzce spojeny s touto problematikou. Nejprve bylo nezbytné definovat pojmy komunikace, média, internet a sociální sítě. Následně vysvětluji pojmy „tradiční šikana“ a „kyberšikana“. Šikanu vymezuji jako zlomyslné obtěžování, sužování, týraní a opakované, úmyslné ubližování mezi spolužáky, kdy jeden z nich se není schopen bránit a je ponížen. Je to násilné chování mezi těmi, kteří jsou ve stejném postavení. Šikanu lze rozdělit na psychickou, fyzickou. Jde o multidisciplinární problém, který spadá do oblasti pedagogiky, sociologie, psychologie a oblasti mravní. Toto vymezení pojmu je použitelné v sociálně pedagogické praxi. Plní funkci identifikační, to znamená, že na jejím základě jsou pedagogové schopni rozlišit šikanózní jednání od jiného chování. Nad to usnadňuje rozlišovat závažné a nezávažné formy šikanózního chování.

V závislosti na předchozím pojmu šikany je kyberšikana specifickou formou šikany, která zneužívá informační komunikační technologie, především mobilní telefony a internet k činnostem, které mají někoho záměrně zesměšnit, poškodit, ohrozit nebo mu ublížit. Jde o agresivní užívání elektronických informačních kanálů a komunikačních přístrojů k ponižování, pronásledování a vydírání jedince nebo skupin.

V poslední kapitole jsem věnovala pozornost potencionálnímu řešení kyberšikany a její prevenci, která by měla být součástí výchovy v rodině, škole a celé společnosti. Jednou z nepostradatelných podmínek, kterou by měli děti dodržovat při prevenci kyberšikany je soubor pravidel a doporučení pro slušné chování na internetu, tzv. netiketu.

V empirické části jsem došla k závěru, že na vybrané škole se kyberšikana vyskytuje. Srovnala jsem zjištěné výsledky mého výzkumu s výsledky projektu. Při zkoumání výskytu kyberšikany prostřednictvím internetu odpovědělo necelých 6% respondentů, že se s tímto jevem setkali, což koresponduje s výsledkem šetření v rámci projektu „Copingové strategie kyberšikany u adolescentů, realizovaný v letech 2011 - 2012 v České republice.

Dále dle výsledků výzkumu jsem navrhla konkrétní postupy, které by byly vhodné pro potencionální řešení a prevenci této problematiky na dané škole.

V odborné literatuře, na stránkách organizací, které se tímto fenoménem zabývají, lze nalézt celou řadu osvědčených postupů, rad, způsobů řešení, nejen pro ohrožené děti, ale i pro rodiče, pedagogické pracovníky a kohokoli, kdo se s tímto jevem prostřednictvím

různých typů platforem setká. Nabízí se celá řada různých zdrojů pomoci. Pro svou práci jsem však považovala rovněž za důležité, že tak, jako každá osobnost je jiná, tak i každé školské zařízení má svá specifika, své podmínky, své pracovníky v nich a je tedy rovněž důležité identifikovat konkrétní situaci ve školách, aby mohla být lépe a účinněji nastavena potřebná pomoc potencionálním obětem kyberšikany nebo naopak pracovat s agresory. Všechno, co dnešní ICT umožňují, přináší spoustu informací, zábavy a dobrodružství, ale ruku v ruce s tím, přicházejí i nové způsoby, jak tyto nové technologie zneužít.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] About blog. Co je to blog. 2005 [online]. [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://blog.cz/co-je-to-blog>
- [2] AFTAB, P. Jednání s kyberagresory: co funguje a co ne. [online]. [cit. 2014-02-08]. Dostupné z: <http://www.aftab.com/index.php?page=what-works-and-what-doesn-t>
- [3] Annenberg škola pro komunikaci na University of Pennsylvania. Biography. 2009. [online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <http://www.asc.upenn.edu/gerbner/archive.aspx?sectionID=18>
- [4] Atlantic City School. Star-W Project. Rváči do přátel: Čtyři typy kyberagresorů. [online]. [cit. 2014-2-5]. Dostupné z: <http://www.starw.org/b2b/4TypesofCyberbullies.htm>
- [5] BACHROŇ, J. Problematika tzv. (populární) kultury a masmédií, Diplomová práce. Brno [online]. 2009. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/104484/pdf_m/Problematika_tzv._masove__popularni__kultury_a_masmedii.txt
- [6] Bezpečný internet.cz. Co jsou sociální sítě. [online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/zacatecnik/socialni-site/co-jsou-socialni-site.aspx>,
- [7] Bezpečný internet. Listina dětských práv na internetu. 2013. [online]. [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.modralinka.cz/?page=bezpecny_internet
- [8] Co dělat, když – intervence pedagoga. Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept. Příloha č. 7. Kybersikana. [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.skolaskalice.cz/media/dokumenty/msmt-prevence-rizikoveho-chovani/07-kybersikana.pdf>
- [9] Cyberbullying Resources. Co je to šikana. [online]. [cit. 2014-02-08]. Dostupné z: <http://www.bandbacktogether.com/cyberbullying-resources/>

[10] Cyberbullying. Urbandictionary. [online]. [cit. 2014-2-5] Dostupné z: <http://www.urbandictionary.com>

[11] ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnost dětí na internetu, rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5

[12] GAJDOŠOVÁ, J. Kyberšikana jako jeden z projevů celospolečenské krize výchovy. Brno. 2011 [online]. [cit. 2014-02-08].

Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/355-zdravotni-a-psychie-nasledky-kyberikany-mezi-dtmi-a-dospivajici-mladei>

[13] GRIGOLEIT, U. *Internet kompletní průvodce*. Praha: Grada Publishing, 1997. ISBN 80-7169-378-2

[14] HAVRDOVÁ, E. *Nejlepší praxe školních programů prevence kriminality*. Praha: Centrum pro veřejnou politiku, 2009. ISBN 978-80-254-6488-5

[15] HOLCNEROVÁ, V. Obsahová analýza českých módních blogů, Bakalářská práce. Brno [online]. 2011. [cit. 2014-1-31]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/134777/fss_b/VeronikaHolcnerova_bakalarska_prace.

[16] HOLINA, V. *Nové médiá I*. Bratislava: Novinářský studijný ústav, 1990. ISBN 3119981339

[17] HOVORÁK T. Bolest šikanování. [online]. [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.fi.muni.cz/~qprokes/pedagogika_new/files/kapit8.html

[18] HULANOVÁ, L. Internetová kriminalita páchaná na dětech: Psychologie internetové oběti, pachatele a kriminalita. Praha. [online]. 2012. [cit. 2013-8-28]. Dostupné z: <http://www.vitavera.cz/clanky/kybersikana/>

[19] Chování.eu. Netiketa. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/netiketa/c56>

[20] IT slovník.cz. Blog. [online]. 2008. [cit. 2014-01-31]. Dostupné z: <http://it-slovník.cz/pojem/blog>

[21] JANOUŠEK, J. *Sociální komunikace*. Praha: Svoboda, 1968. ISBN 25-052-68

[22] JIRÁK, J., KOPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7

[23] JIROVSKÝ, V. *Kybernetická kriminalita*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1561-2

[24] JURKOVÁ, K. Metodika k prevenci a řešení kyberšikany. *Brno*. [online]. 2010. [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.poradenskecentrum.cz/dokumenty/kybersikana.doc>

[25] KARHÁNKOVÁ, D. *Násilí mezi spolužáky: definice školní šikany*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně - IMS Brno

[26] KOPECKÝ, K. Kyberšikana jako jeden z projevů celospolečenské krize výchovy. Internetový portál E-Bezpečí. Centrum PRVoK Pdf UP: Olomouc. [online]. 2011. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/303-kybersikana-jako-jeden-z-projevu-krize-vychovy>

[27] KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ J. *Zlo na každý den: Život s deprivanty I*. Praha: Galén, 2001. ISBN 978-80-726-2088-3

[28] KRÁLOVÁ, L. Praha. Komunikace. 2003.[online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: http://KOMUNIKACE,sociologie.unas.cz/2003_2004/Komunikace.doc

[29] KRAUS, J. *Jazyk v proměnách komunikačních medií*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3

[30] KREJČÍ, V. Kyberšikana, kybernetická šikana. Olomouc. [online]. 2010, s. 12. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?downlo>

[31] Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Plzeň: Člověk v tísni, o.p.s.. [online]. 2009. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_160.pdf

[32] Kyberšikana ve školním prostředí, Metodický materiál pro pedagogické pracovníky. [online]. 2012. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.ncbi.cz>

[33] LACA, S. *Sociální pedagogika*. Brno: Institut mezioborových studií, 2011. ISBN 978-80-87182-19-2

[34] LIBERČANOVÁ, K. a NESLUŠANOVÁ, S. Možnosti sociálnej pedagogiky. In: ADAMÍK ŠIMEGOVÁ, Miroslava a Barbora KOVÁČOVÁ. *Šikanovanie v prostredí školy: (možnosti prevencie a zvládania)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2011. ISBN 978-80-8082-484-6

[35] MACHÁČKOVÁ, H., DĚDKOVÁ, L. *Online obtěžování a kyberšikana II., rozšířená zpráva projektu*, FSS MU. Brno, 2013.

[36] McQUAIL, D. Úvod to teorie masové komunikace. [online]. [cit. 2013-11-24]. Dostupné z: <http://abudehur.wz.cz/media/abudezumpa/volek/McQuailvypisk.doc>

[37] *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28275/2000-22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. 2004.* [online]. [cit. 2014-02-21]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-k-sikanovani>

[38] *Nebud' obětí! O kyberšikaně.* 2010.[online]. [cit. 2014-2-5]. Dostupné z: <http://www.nebudobet.cz/?page=o-kybersikane>

- [39] NEGROPONTE, N. *Digitální svět*. Praha: Managment Press, 2001. ISBN 80-7261-046-5
- [40] Nové nežádoucí jevy a závislosti krátce a jasně. [online]. [cit. 2014-02-05].
Dostupné z: <http://www.odbskmb.cz/oskole/poradenstvi/NoveJevy.pdf>
- [41] PAVLÍČEK, A. *Nová média a sociální síť*. Praha: Oeconomica, 2010.
ISBN 978-80-245-1742-1
- [42] Pojem komunikace. 2008. [online]. [cit. 2013-11-24].
Dostupné z: http://handicap.vsb.cz/wiki/index.php/Obecn%C3%BD_pojem_komunikace
- [43] Prevence rizikového chování. Kyberšikana. Jak postupovat. 2010. [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/jak-postupovat-3>
- [44] *Problémy se třídou?: tipy a náměty pro třídní učitele*. Praha: Raabe, 2012.
ISBN 978-80-87553-40-4
- [45] PROKŮPEK, V. Teorie masové komunikace. 2011.[online]. [cit. 2013-11-24].
Dostupné z: <http://vaclavprokupek.pise.cz/3-teorie-masove-komunikace.html>
- [46] RYLICH, J. Youtube aneb video pro každého. 2007 [online]. [cit. 2013-12-27].
Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/youtube-aneb-video-pro-kazdeho/>
- [47] SCHELLMAN, B. a kol. *Média-základní pojmy- návrhy-výroba*. Praha: Europa-Sobotáles, 2004. ISBN 80-86706-06-0
- [48] Stop cyberbullying. Jaké metody práce s různými druhy kyberagresorů? [online]. [cit. 2014-02-08].
Dostupné z: <http://stopcyberbullying.org/parents/howdoyouhandleacyberbully.html>
- [49] Stop cyberbullying. Kyberšikany podle zastoupení. Přímé útoky. [online]. [cit. 2014-02-6]. Dostupné z: http://stopcyberbullying.org/how_it_works/direct_attacks.html

[50] Školní program proti šikaně a kyberšikaně (dle Metodického pokynu MŠMT). [online]. [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: <http://www.gybu.cz/spp/sikana.pdf>

[51] ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1

[52] VÁGNEROVÁ, K. a kol. *Minimalizace šikany*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-912-5

[53] VAŇKATOVÁ, E. Kompetence školy v řešení kyberšikany. [online]. [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://www.pprch.cz/.../Vankatova-Kompetence-skoly-reseni-kybersikany.ppt>

[54] VAŠUTOVÁ, M. *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010. ISBN 978-80-7368-858-5

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ICT Informační a komunikační technologie

SMS *Short Message Service* - krátká textová zpráva

MMS *Multimedia Messaging Service* - multimediální zpráva

ZŠ Základní škola

ČR Česká republika

ŠMP Školní metodik

ICQ I seek you - já Tě hledám

GSM Globální systém pro mobilní komunikaci

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Počet respondentů dle pohlaví

Graf 2 Vlastnictví mobilního telefonu

Graf 3 Mobilní telefon ve škole

Graf 4 Použití mobilního telefonu v prostředí školy

Graf 5 Nejčastější použití mobilního telefonu

Graf 6 Urážející, zesměšňující zprávy prostřednictvím mobilního telefonu

Graf 7 Jak často používáš internet?

Graf 8 Nejčastější činnosti na internetu

Graf 9 Obtěžování, urážení, zesměšňování, vyhrožování na internetu

Graf 10 Pomáhal/a jsi řešit podobnou situaci?

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Komparace tradiční šikany a kyberšikany podle kritérií, které je specificky vymezují

Tab. 2 Postup jednotlivých kroků řešení z pozice školy a oběti (a rodiče)

Tab. 3 Účastníci šetření

Tab. 4 Mobilní telefon ve škole

Tab. 5 Použití mobilního telefonu ve škole

Tab. 6 Urážející, zesměšňující zprávy prostřednictvím mobilního telefonu

Tab. 7 Pocity respondentů

Tab. 8 Způsob řešení

Tab. 9 Účinnost řešení

Tab. 10 Jak často používáš internet?

Tab. 11 Čas strávený na internetu

Tab. 12 Nejčastější činnosti na internetu

Tab. 13 Víš, kolik máš přátel na sociálních sítích?

Tab. 14 Máš v přátelích i své rodiče?

Tab. 15 Obtěžování, urážení, zesměšňování, vyhrožování na internetu

Tab. 16 Pomáhal/a jsi řešit podobnou situaci?

SEZNAM PŘÍLOH

P I Kyberšikana a zákon

P II Organizace zabývající se problematikou šikany a kyberšikany

P III Dotazník

PŘÍLOHA P I: KYBERŠIKANA A ZÁKON

Český právní řád pojem šikana nebo kyberšikana nezná, ale to neznamená, že je beztrestná. Existují dokumenty, které s šikanou nebo kyberšikanou souvisejí: Listina základních práv a svobod, Listina základních práv EU, Úmluva o právech dítěte, Školský zákon, Občanský zákoník, Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Zákon o ochraně osobních údajů, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže a Přestupkový zákon.

Kyberšikana může nabývat skutkovou podstatu trestných činů - omezování osobní svobody, pomluva, ublížení na zdraví, znásilnění, rasově motivované skutky, vydírání, poškození cizí věci, krádeže apod. Osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné, ale soud pro mládež jim může uložit podle zákona č.218/2003Sb. opatření jako dohled probačního úředníka, zařazení do psychologického, terapeutického nebo jiného výchovného programu ve střediscích výchovné péče, ochrannou výchovu. Trestní odpovědnost mladistvých (15-18 let) je posuzována soudem pro mládež s ohledem na rozumovou a mravní vyspělost. Osoby starší 18 let jsou plně trestně odpovědné a projednávají se běžným způsobem v trestním řízení.

PŘÍLOHA P II: ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE PROBLEMATIKOU ŠIKANY A KYBERŠIKANY

Jsou to organizace, které nabízejí svoji pomoc v případě, že se dítě stalo účastníkem šikanování.

Rodičovská linka - 840 111 234 - telefonické odborné poradenství, které nabízí krizovou pomoc zejména rodičům a prarodičům

Linka důvěry - telefonická pomoc v obtížných a krizových situacích

Internetové poradny - např. www.minimalizacesikany.cz, www-linkabezpeci.cz, www.internethelpline.cz (zabývá se kyberšikanou) - poskytují přímé poradenství těm, kteří mají podezření na šikanování a nevědí jak postupovat, nebo jsou rodičem oběti či agresora šikany. Služby využívají nejen rodiče, ale i učitelé nebo samotné děti.

PPP - poradenství pro děti školního věku, řeší poruchy učení, výchovné problémy a konflikty s vrstevníky a také šikanu

SVP - poskytují diagnostické, preventivně-výchovné a poradenské služby dětem a mládeži, rodičům i pedagogům. Zaměřují se na prevenci a řešení negativních jevů, mezi které šikana patří.

Sociální pracovníci a kurátoři - řeší výchovné problémy dětí a mládeže, zejména ve spojitosti s trestnou činností.

Neziskové organizace zaměřené na prevenci - různí občanská sdružení, např. Společenství proti šikaně a jiné organizace.

Dětská psychiatrie a psychiatrické léčebny - pokud se dítě stalo obětí šikany, je v některých případech nutné psychiatrické vyšetření a následná péče, může jít o úzkosti, deprese, úvahy o sebevraždě.

Diagnostické ústavy - školské zařízení pro výkon ochranné nebo ústavní výchovy. Zde je dítě umístěno, pokud se jeho chování výrazně odchyluje od běžných norem naší společnosti.

Ke zvyšování informovanosti, řešení a prevenci proti kyberšikaně je v České republice zaměřeno několik projektů:

Safer Internet - www.saferinternet.cz - Neziskové nevládní sdružení založené v roce 2006, cílem je přispívat k bezpečnému užívání internetu, informačních a komunikačních technologií, k osvojování etických norem v online komunikaci, aj. realizuje také spoustu projektů, pořádá semináře, školení, konference zaměřené na prevenci internetové kriminality. V roce 2007 byl přejmenován na *Czech Safer Internet Combined Node* a zahrnuje tyto moduly:

Safer Internet Awarenod/Hotline - provádí osvětu o bezpečném užívání internetu a poskytuje dětem psychologickou a sociální pomoc.

Safer Internet Hotline - internetová horká linka, kontaktní centrum, přijímá hlášení a bojuje proti internetové kriminalitě.

E-Bezpečí - www.e-bezpeci.cz - identifikuje a analyzuje nebezpečné komunikační praktiky spojené s elektronickou komunikací. Důležitým úkolem projektu je zveřejňovat získané informace, jako cenný zdroj informací k prevenci.

Projekt Minimalizace šikany – MiŠ - www.minimalizacesikany.cz - cílem je ukázat, jak účinně snížit šikanu ve školách a nabízí program k širokému použití na školách v celé republice. Záměrem je vzdělávání pedagogů a vytvořit podmínky k systémovému zavádění Českého školního programu proti šikanování, který popsal a ověřil garant projektu Michal Kolář.

E-Nebezpečí pro učitele - www.e-nebezpeci.cz - projekt zaměřen na vzdělávání učitelů všech škol, kteří potřebují získat znalosti v oblasti rizikového chování žáků spojeného s užíváním ICT.

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace PdF UP - www.prvok.upol.cz - se zaměřuje především na prevenci rizikového chování v souvislosti s užíváním ICT. Poskytuje primární prevenci na několika úrovních: vzdělání, preventivní programy pro školy, intervence, výzkum.

Další informační zdroje:

www.msmt.cz - Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy – cílem metodického pokynu je upozornit na závažnost šikany, poskytnout pedagogům základní informace o projevech a hledat řešení tohoto specifického problému.

www.prevence-info.cz - Informace o sociálně nežádoucím a rizikovém chování, prevence, možnosti řešení apod.

www.bezpecne-on-line.cz - Stránky pro děti a mládež, rodiče i pedagogy, poskytují informace o bezpečném užívání internetu, řešení a prevenci kyberšikany, výukové materiály.

www.sikana.org - Stránky občanského sdružení Společenství proti šikaně.

www.protisikane.cz - Informace o šikaně, kyberšikaně, sociálních sítích, tipy rodičům.

www.szu.cz - Školní program proti šikanování.

www.gybu.cz - Školní program proti šikaně a kyberšikaně.

www.cyberpsychology.eu - Doporučení k prevenci kyberšikany ve školním prostředí.

8. Dostal/a jsi někdy prostřednictvím internetového připojení na mobilním telefonu nebo prostřednictvím SMS, MMS zprávy, kde Tě někdo urážel nebo zesměšňoval?

ANO x NE

9. Pokud ano, víš od koho?

10. Pokud ano, jak Ti bylo? Můžeš vybrat více možností.

- smutek
- vztek
- strach, obavy
- byl/a jsem otrávený/á
- nejraději bych nešel/nešla do školy
- bolest břicha, hlavy
- bezradnost
- jiné - napiš: _____

11. Jak jsem to řešil/a? Můžeš zaškrtnout více možností.

Neudělal/a jsem nic

Smazal/a jsem to

Odpověděl/a jsem na to stejným způsobem

Řekl/a jsem „pisálkovi“ ústně, aby toho příště nechal

Zasmál/a jsem se tomu

Řekl/a jsem to kamarádovi/kamarádce

Řekl/a jsem to rodičům

Jiné – napiš: _____

Jak řešení pomohlo? Oboduj: nepomohlo – 1 , pomohlo to (přestalo to) – 5

Neudělal/a jsem nic	1	2	3	4	5
Smazal/a jsem to	1	2	3	4	5
Odpověděl/a jsem stejným způsobem	1	2	3	4	5
Řekla jsem „pisálkovi“ ústně, aby toho nechal/a	1	2	3	4	5
Zasmál/a jsem se tomu	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to kamarádovi/kamarádce	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to rodičům	1	2	3	4	5
Jiné: _____ _____	1	2	3	4	5

Internet

1. Máš doma připojení na internet?

ANO x NE

2. Jak často používáš internet?

JEDNOU TÝDNĚ x NĚKOLIKRÁT TÝDNĚ x DENNĚ

Pokud požíváš internet denně, označ, kolik hodin:

0 – 1 1 – 2 2 – 3 3 – 4 4 a více

3. Co obvykle děláš na internetu? Označ i více možností.

- hraji hry
- stahuji obrázky, videa, hudbu, filmy
- chatuji
- surfuji
- tvořím webové stránky, blogy
- jsem na sociálních sítích
- posílám e-mailly

- jiné – napiš:

Pokud býváš na sociálních sítích, odpověz na další otázky.

a) Víš, kolik máš přátel na sociálních sítích? ANO x NE

b) Kteří to jsou nejvíce? Napiš i více možností.

c) Máš v přátelích i své rodiče? ANO x NE

4. Stalo se Ti někdy, že Tě **opakovaně** někdo prostřednictvím internetu obtěžoval, urážel, zesměšňoval nebo Ti vyhrožoval? ANO x NE

5. Pokud ano, jakým způsobem? Označ i více možností.

- útočným nebo urážejícím e-mailem
 - vytvořením pomlouvačného blogu o Tobě
 - pomlouváním v chatroomu
 - vyvěšením nelichotivé fotografie nebo videa o Tobě
 - zesměšňováním nebo urážením na sociální síti
 - jiné – napiš:
-

6. Jak jsem to řešil/a? Můžeš označit i více možností.

Neudělal/a jsem nic

Smazal/a jsem to

Odpověděl/a jsem na to stejným způsobem

Řekl/a jsem „pisálkovi“ ústně, aby toho příště nechal/a

Zasmál/a jsem se tomu

Řekl/a jsem to kamarádovi/kamarádce

Řekl/a jsem to rodičům

Zůstal/a jsem offline

Zablokoval/a jsem to, co bylo online

Změnil/a jsem si ID nebo přezdívku

Vytiskl/a jsem to a ukázal/a někomu dalšímu

Vyfotil/a jsem si obrazovku a celé to uložil/a

Jiné – napiš: _____

Jak to řešení pomohlo? Oboduj: nepomohlo to - 1 pomohlo to (přestalo to) - 5

Neudělal/a jsem nic	1	2	3	4	5
Smazal/a jsem to	1	2	3	4	5
Odpověděl/a jsem na to stejným způsobem	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem „pisálkovi“ ústně, aby toho příště nechal/a	1	2	3	4	5
Zasmál/a jsem se tomu	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to kamarádovi/kamarádce	1	2	3	4	5
Řekl/a jsem to rodičům	1	2	3	4	5
Zůstal/a jsem offline	1	2	3	4	5
Zablokoval/a jsem to, co bylo online	1	2	3	4	5
Změnil/a jsem si ID nebo přezdívku	1	2	3	4	5
Vytiskl/a jsem to a ukázal/a někomu dalšímu	1	2	3	4	5
Vyfotil/a jsem si obrazovku a celé to uložil/a	1	2	3	4	5
Jiné – popiš:	1	2	3	4	5

7. Pomáhal/a jsi řešit kamarádovi někdy podobnou situaci? ANO x NE

8. Víš, co je to kyberšikana? ANO x NE

Pokud ano, pokus se to svými slovy vysvětlit:

Děkuji Ti za Tvůj čas a přeji hezký den.

Bc. Darja Karhánková